

MAGYARORSZÁG HIVATALOS LAPJA
2013. július 23., kedd

Tartalomjegyzék

12/2013. (VII. 23.) MNB rendelet	A jegybanki alapkamat mértékéről	64752
19/2013. (VII. 23.) KIM rendelet	A Budapest főváros közigazgatási területével összefüggő egyes miniszteri rendeletek módosításáról	64753
30/2013. (VII. 23.) NGM rendelet	A fejezeti kezelésű előirányzatok kezelésének és felhasználásának szabályairól szóló 5/2013. (II. 20.) NGM rendelet módosításáról	64754
2/2013. BJE jogegységi határozat	A Kúria büntető jogegységi határozata	64755
3/2013. BJE jogegységi határozat	A Kúria büntető jogegységi határozata	64760
4/2013. BJE jogegységi határozat	A Kúria büntető jogegységi határozata	64770
1/2013. KMJE jogegységi határozat	A Kúria jogegységi határozata	64776

IV. A Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletei, valamint az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendeletei

A Magyar Nemzeti Bank elnökének 12/2013. (VII. 23.) MNB rendelete a jegybanki alapkamat mértékéről

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2011. évi CCVIII. törvény 65. § (1) bekezdés a) pontjában kapott felhatalmazás alapján, a Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsának döntésére tekintettel a következőket rendelem el:

- 1. §** A jegybanki alapkamat mértéke 4,00%.
- 2. §** (1) Ez a rendelet 2013. július 24-én lép hatályba.
(2) Hatályát veszti a jegybanki alapkamat mértékéről szóló 11/2013. (VI. 25.) MNB rendelet.

Dr. Matolcsy György s. k.,
a Magyar Nemzeti Bank elnöke

V. A Kormány tagjainak rendeletei

A közigazgatási és igazságügyi miniszter 19/2013. (VII. 23.) KIM rendelete a Budapest főváros közigazgatási területével összefüggő egyes miniszteri rendeletek módosításáról

Az 1. § tekintetében a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 127. § (1) bekezdés a) pontjában, valamint a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 604. § (2) bekezdésének p) pontjában kapott felhatalmazás alapján – az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 37. § d) pontjában meghatározott feladatkörében eljáró belügyminiszterrel, a 41. § d) pontjában meghatározott feladatkörében eljáró emberi erőforrások miniszterével, valamint a honvédelmi miniszterrel egyetértésben, a 2. § tekintetében a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény 47. § (2) bekezdés c) pontjában kapott felhatalmazás alapján – az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 73. § c) pontjában meghatározott feladatkörében eljáró – nemzetgazdasági miniszterrel egyetértésben, az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 12. § a) és p) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

1. A kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól, működéséről szóló 36/2003. (X. 3.) IM rendelet módosítása

1. § A kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól, működéséről szóló 36/2003. (X. 3.) IM rendelet 38. §-ában az „illetékes települési (kerületi) önkormányzatot” szövegrész helyébe az „illetékes települési (kerületi) önkormányzatot, a Fővárosi Önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a Fővárosi Önkormányzatot” szövegrész lép.

2. A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásából teljesített adatszolgáltatásért, a kapcsolatfelvétel céljából való megkeresésért, valamint értesítésért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjról szóló 16/2007. (III. 13.) IRM–MeHVM együttes rendelet módosítása

2. § A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásából teljesített adatszolgáltatásért, a kapcsolatfelvétel céljából való megkeresésért, valamint értesítésért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjról szóló 16/2007. (III. 13.) IRM–MeHVM együttes rendelet 4. § (7) bekezdésének b) pontjában az „a települési (fővárosi kerületi) önkormányzat jegyzője” szövegrész helyébe a „települési (fővárosi kerületi) önkormányzat jegyzője, a Fővárosi Önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi főjegyző” szövegrész lép.

3. § E rendelet a kihirdetését követő napon lép hatályba.

Dr. Navracsics Tibor s. k.,
közigazgatási és igazságügyi miniszter

**A nemzetgazdasági miniszter 30/2013. (VII. 23.) NGM rendelete
a fejezeti kezelésű előirányzatok kezelésének és felhasználásának szabályairól szóló
5/2013. (II. 20.) NGM rendelet módosításáról**

Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény 109. § (5) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján, az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet 1. melléklet 11. pontjában és az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 73. § b) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

- 1. §** A fejezeti kezelésű előirányzatok kezelésének és felhasználásának szabályairól szóló 5/2013. (II. 20.) NGM rendelet (a továbbiakban: R.) 23. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:
„(1) Az előirányzat a nemzetközi és a hazai potenciális befektetők felkutatásához, munkahelyteremtő beruházások Magyarországon történő megvalósulásához, hazai vállalkozások nemzetközi befektetéseihez, támogatásához, a magyar beszállítói háttér fejlesztéséhez, a magyar export növekedéséhez, hazai vállalkozások számára új üzleti lehetőségek felkutatásához, kereskedelemfejlesztési pályázatok finanszírozásához, lebonyolításához, valamint a külgazdasági szakdiplomata kiadásaihoz szükséges forrást biztosítja.”
- 2. §** Az R. 23. § (6) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:
„(6) A 2012. évi kereskedelemfejlesztési pályázatok támogatására felhasználható, 2012. december 31-én kötelezettségvállalással terhelt előirányzat-maradvány lebonyolító szerve a Nemzeti Külgazdasági Hivatal, amely e tevékenységét a MAG – Magyar Gazdaságfejlesztési Központ Zrt. (a továbbiakban: MAG Zrt.) bevonásával végzi.”
- 3. §** Az R. 23. §-a a következő (7) bekezdéssel egészül ki:
„(7) Az előirányzaton rendelkezésre álló 2013. évi eredeti előirányzat terhére kiírandó 2013. évi kereskedelemfejlesztési pályázatok lebonyolító szerve a MAG Zrt.”
- 4. §** Az R. 34. § (1) bekezdés l) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:
(Az előirányzat)
„l) vállalkozások versenyképességének elősegítésére,”
(használható fel.)
- 5. §** Az R. 34. § (1) bekezdése a következő m) és n) pontokkal egészül ki:
(Az előirányzat)
„m) fuvarozók versenyképességét biztosító e-útdíj hitelprogram megvalósításának lebonyolítására,
n) pénztárgépgyártás elősegítésére”
(használható fel.)
- 6. §** Az R. 34. § (2) bekezdés b) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:
(Az előirányzat felhasználása)
„b) egyedi döntés alapján a MISZ-szel, a KAVOSZ Vállalkozásfejlesztési Zrt.-vel, az (1) bekezdés f) pontja szerinti esetben helyi önkormányzattal, az (1) bekezdés k) pontja szerinti esetben gazdálkodó szervezettel kötött támogatási szerződéssel, elő- vagy utófinanszírozással,”
(történik.)
- 7. §** Az R. 7. § (2) bekezdésében a „szerv a” szövegrész helyébe a „szerv – az olyan előirányzatokból nyújtott költségvetési támogatások kivételével, amelyeknek a kezelő szerve vagy a lebonyolító szerve e rendelet alapján a Nemzeti Adó- és Vámhivatal – a” szöveg lép.
- 8. §** Ez a rendelet a kihirdetését követő napon lép hatályba.
- 9. §** Ez a rendelet a Szerződés 87. és 88. cikkének a de minimis támogatásokra való alkalmazásáról szóló, 2006. december 15-i 1998/2006/EK bizottsági rendelet hatálya alá tartozó állami támogatást tartalmaz.

VII. A Kúria határozatai

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa 2/2013. BJE jogegységi határozata

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa a Fővárosi Ítéltábla elnökének jogegységi határozat meghozatalára irányuló indítványára Budapesten, a 2013. június 24. napján megtartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

Amennyiben a jogerős határozattal kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülése 2010. évi május hó 1. napja előtt bekövetkezett, úgy a továbbiakban nincs törvényes lehetőség a büntetés végrehajtására.

Ha azonban a közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülése 2010. május 1. napjáig nem következett be, e büntetések elévülési ideje öt év.

Indokolás

- I. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) 33. § (1) bekezdésének a) pontjában biztosított jogkörében a Bsz. 32. § (1) bekezdésének a) pontja alapján a Fővárosi Ítéltábla elnöke 2013.El.II.JE/B.2/1. számon – az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében – jogegységi eljárás lefolytatását indítványozta. Indítványában arra hivatkozott, hogy a Fővárosi Ítéltábla illetékességi területén lévő bíróságok, miként az országban ítélkező számos bíróság, eltérően értelmezik a közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajthatósága elévülését szabályozó törvényi rendelkezéseket.
- Ennek okát abban jelölte meg, hogy a Btk. 2010. május 1. napját megelőzően – 1993. május 15. napjától – hatályban volt 67. § (1) bekezdés e) pontja alapján a közérdekű munka, illetve a pénzbüntetés három év elteltével elévült.
- Az 1978. évi IV. törvény 67. §-ának a 2010. évi LXXX. törvény 22. §-ával módosított, 2010. május 1. napjától hatályos – a büntetés elévülését szabályozó – (2) bekezdése értelmében a közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajthatósága öt év elteltével évül el.
- E jogszabályváltozás eltérő értelmezése folytán egyes bíróságok döntéseiben – amennyiben a közérdekű munkát vagy pénzbüntetést kiszabó határozat 2010. május 1. napját megelőzően emelkedett jogerőre – az elévülési idő három év; míg más bírósági határozatokban öt év.
- Az ítélőtábla elnöke indítványozta, hogy a vitás elvi kérdésben a Kúria olyan jogértelmezést adjon, amely szerint a 2010. május 1. napja előtt jogerőre emelkedett határozatokban kiszabott közérdekű munka és pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülési ideje az új törvény hatályba lépésével nem hosszabbodik meg öt évre, csak akkor, ha a három éves elévülési idő félbeszakad, nyugszik vagy ismét elkezdődik. Ez utóbbi esetekben már az új, öt éves elévülési idő érvényesül.
- Az indítványozó az eltérő álláspontok szemléltetésére a következő bírósági határozatokra hivatkozott:
1. A Pesti Központi Kerületi Bíróság a terheltet a 24.B.V.28565/2008/26. számú, 2009. február 20. napján kelt és 2009. március 25. napján jogerős végzésével lopás büntette miatt ötven nap közérdekű munkára ítélte.
- Az elítélt – bíróság által ismert – címéről a pártfogó felügyelői szolgálat meghallgatásra szóló felhívása „nem kereste” jelzéssel érkezett vissza. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának közlése szerint az elítélt más ügyben jogerősen kiszabott szabadságvesztést töltött, amelyből feltételes kedvezménnyel 2010. március 16. napján szabadult, a büntetését 2010. június 28. napján töltötte ki.
- Az elítélt ezt követően sem tett eleget a meghallgatáson történő megjelenésre felhívásnak, végül ismét előzetes letartóztatásba került. Ezért a Fejér Megyei Igazságügyi Hivatal indítványozta, hogy a bíróság állapítsa meg az elítélttel szemben kiszabott közérdekű munka végrehajthatóságának elévülését.
- A bíróság a 2012. július 16. napján meghozott és 2012. augusztus 15. napján jogerőre emelkedett 24.B.V.28565/2008/36. számú végzésével megállapította, hogy az elítélttel szemben az utolsó érdemi intézkedés

- az első pártfogó felügyelői felhívás kiadása – 2009. április 28. napján történt, ezért a közérdekű munka végrehajthatósága három év elteltével, 2012. április 27. napjával megszűnt.
2. A Veszprémi Városi Bíróság garázdaság vétsége miatt a terheltet a 2008. február 25. napján jogerőre emelkedett 12.B.1468/2007/13. számú ítéletében húsz nap közérdekű munka büntetésre ítélte.
- A Székesfehérvári Törvényszék Bv. Csoportja a közérdekű munka végrehajthatósága elévülésének megállapítását kérte a bíróságtól, mivel az elítélt részére a Kmv.71/2008/6. számú munkahely kijelölését tartalmazó végzést kézbesíteni nem lehetett, az ismeretlen helyre távozott elítélt a büntetés végrehajtása alól kivonta magát, a felkutatására tett intézkedések pedig nem vezettek eredményre.
- Ezt követően a Fejér Megyei Főügyészség BV.3315/2008/3. számon, 2009. január 16. napján indítványozta a húsz nap közérdekű munkából le nem töltött tizenhét nap szabadságvesztésre történő átváltoztatását.
- A büntetés-végrehajtási bíró 2009. szeptember 21. napján az eljárás felfüggesztése mellett elfogatóparancsot bocsátott ki, azonban az elévülési időn belül ez nem vezetett eredményre.
- A Veszprémi Városi Bíróság a 2012. szeptember 28. napján meghozott és 2012. október 29-én jogerőre emelkedett 12.B.1468/2007/15-I. számú végzésével megállapította, hogy a Btk. 67. § (1) bekezdés e) pontja szerinti három év elteltére figyelemmel a húsz nap közérdekű munka végrehajthatósága elévült.
3. A Füzesabonyi Városi Bíróság 2.Bk.101/1012/2. számú, a másodfokon eljáró Egri Törvényszék Bkf.7/2013/2. számú helybenhagyó végzése folytán 2013. január 10. napján jogerős végzésében az elítélttel szemben a Füzesabonyi Városi Bíróság 2.B.74/2008/23. számú, 2009. május 25. napján jogerős ítéletével kiszabott huszonöt nap közérdekű munka végrehajthatóságának 2012.július 1. napjával történt elévülését állapította meg.
- Az első fokon eljáró bíróság álláspontjával szemben a másodfokon eljáró törvényszék – az ügyészi állásponttal egyezően – arra figyelemmel, hogy a közérdekű munka ki nem töltése az elítéltnak nem róható fel, maga is úgy ítélte meg, hogy az elévülés szempontjából a Btk. 2. §-a irreleváns. Az 1/2011. Büntető jogegységi határozat indokolási részének 1. pontjában foglaltakra tekintettel úgy foglalt állást, hogy a közérdekű munka végrehajthatóságának elévülésére a Btk.-nak a cselekmény elbírálásakor hatályos szabályait kell alkalmazni; nem foghat helyt az az álláspont, amely szerint akkor, ha a közérdekű munka végrehajthatóságának elévülése 2010. május 1. napja előtt nem következett be, úgy az elévülési idő automatikusan öt évre módosul.
4. Ugyanígy a Btk. bűncselekmény elkövetésekor hatályos rendelkezéseinek alkalmazhatóságára hivatkozott a Székesfehérvári Városi Bíróság a 2012. december 27. napján jogerős 1.B.1079/2012/2. számú végzésében, amikor az elítélttel szemben a Székesfehérvári Városi Bíróság 1.B.200/2009/5. számú, 2009. június 15. napján jogerőre emelkedett ítéletével ittas járművezetés vétsége miatt kiszabott harmincöt nap közérdekű munka végrehajthatóságának elévülését 2012. szeptember 28. napjával megállapította.
- A pártfogó felügyelői szolgálat meghallgatásán, 2009. szeptember 28. napján az elítélt jelen volt, a lakóhelyén kívül a büntetés letöltését nem vállalta. A közérdekű munka letöltésére alkalmas munkahely hiányáról a pártfogó több esetben tájékoztatta a büntetés-végrehajtási bírót. A 2009. szeptember 28-án tartott meghallgatás az elévülést félbeszakította, ezt követően a büntetés végrehajtása iránt tett érdemi intézkedés nem történt. A félbeszakítás napjával az elévülés ismét elkezdődik, ezért a közérdekű munka büntetés végrehajthatósága három év elteltével elévült.
- A Székesfehérvári Városi Bíróság más tanácsai szerint a 2010. május 1. napja előtt jogerőre emelkedett ítéletben kiszabott közérdekű munka végrehajthatóságának elévülése tekintetében is a jelenleg hatályos öt éves elévülési időt kell figyelembe venni.
5. A Székesfehérvári Városi Bíróság a 2012. szeptember 11. napján jogerőre emelkedett 8.B.779/2012/2. számú végzésében – a Székesfehérvári Városi Bíróság 8.B.678/2009/2. számú, 2009. június 12-én jogerős ítéletével – az elítélttel szemben kiszabott ötven nap közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítására irányuló kérelmet elutasította.
- Az indokolás szerint a közérdekű munka elvégzését az elítélt 2009. július 14. napján történt első meghallgatásakor vállalta, nyilatkozott arról is, hogy ennek egészségi akadálya sincs. Mivel a pártfogónak nem sikerült a közérdekű munka letöltésére munkahelyet találnia, az elévülés, mint végrehajtást kizáró ok megállapítása iránt terjesztett elő kérelmet.
- A bíróság a büntetés végrehajthatóságának elévülését azért nem látta megállapíthatónak, mert álláspontja szerint a 2010. május 1. napja előtt jogerőre emelkedett ítélettel kiszabott büntetésre – annak ellenére, hogy a 2009. június 3-án történt elkövetés idején hatályban volt törvényi rendelkezés szerint a közérdekű munka végrehajthatóságának elévülési ideje három év volt – a Btké. 6. § (1) bekezdésére figyelemmel a jelenleg hatályos öt éves elévülési időt kell alkalmazni.

Mindemellett a Székesfehérvári Városi Bíróság bírái más – a jogegységi indítványban 5. és 6. pont alatt hivatkozott esetekben nem hoztak jogorvoslattal támadható végzést a büntetés végrehajthatóságának elévülése tárgyában, hanem – 2012. október 16-án kelteve 12.B.1055/2012/2. szám alatt, illetve a 2012. október 25-én kelteve 6.B.1080/2012/2. szám alatt – átiratban tájékoztatták a Fejér Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálatának Pártfogó Felügyelői Osztályát arról, hogy az elévülés még nem állapítható meg.

Mindkét esetben a Btké. 6. § (1) és (2) bekezdésében foglaltakra hivatkoztak, miszerint a Btk. hatálybalépése előtt jogerősen kiszabott büntetésre is alkalmazni kell a Btk.-nak a büntetés elévülésére vonatkozó (67. §, 68. §) rendelkezéseit. Az elévülés kezdő napjától az öt éves elévülési idő még nem telt el, ezért a közérdekű munka végrehajthatóságának elévülése sem állapítható meg.

Az ismertetett határozatok egy részében tehát az az álláspont került kifejtésre, hogy a 2010. május 1. napja előtt jogerőre emelkedett közérdekű munka és pénzbüntetés tekintetében az új elévülési időre vonatkozó rendelkezés hatálybalépésével az elévülési idő nem hosszabbodik meg, kivéve azt az esetet, amikor a három éves elévülési idő félbeszakad vagy nyugszik, vagy ismét elkezdődik. Ebben az esetben már az új, öt éves elévülési időtartam érvényesül.

Másik részében úgy foglaltak állást, hogy az öt éves elévülési időt a 2010. május 1. napja előtt jogerőre emelkedett ítéletekben kiszabott büntetésekre is alkalmazni kell.

Az indítványozó a mellékelt határozatokban felhívott, a Btk. 2. §-ában vagy a Btké. 6. §-ának (1) bekezdésében foglalt törvényi rendelkezések egyikét sem tartotta megfelelőnek a kérdés eldöntéséhez.

Álláspontja szerint a Btk. 2. §-a a büntetés kiszabásakor – és nem a büntetés elévülésének megállapításakor – irányadó, míg a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (Btké.) a Btk. hatálybalépése előtt kiszabott büntetéseket és elrendelt intézkedéseket tekintve tartalmaz átmeneti rendelkezést.

A végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés és a pénzbüntetés elévülésére vonatkozóan jogértelmezést adó 4/2006. BJE – bár rögzíti, hogy a pénzbüntetés elévülésének kezdő időpontja a büntetést kiszabó határozat jogerőre emelkedésének napja – az elévülési idő előzőekben felvetett alkalmazásának kérdésével nem foglalkozott.

A szabadságvesztésre átváltoztatott pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülésével összefüggésben meghozott 5/2008. BJE határozat szerint akkor, ha az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követő három éven belül megtörtént a pénzbüntetés átváltoztatása, az átváltoztatástól számított három év elteltével a pénzbüntetés „helyébe lépő” fogházbüntetés akkor is elévül, ha a letöltésére egy másik ügyben kiszabott szabadságvesztés foganatba vétele miatt nem kerülhetett sor.

A Legfelsőbb Bíróság korábbi jogegységi határozatait, továbbá alkotmánybírói határozatokat vizsgálva az indítványozó részletesen kifejtette, hogy a „nullum crimen sine lege” és a „nulla poena sine lege” alkotmányos alapelveknek számos jogszabály adja meg jogszerű tartalmát. Ilyen szabály a Btk.-ban megadott bűncselekmény-fogalom, a büntetés és a büntetési rendszer törvényes fogalmi. Ezért az elvülési szabályok is csak úgy módosíthatók, ha azok az alkotmányos büntetőjogi felelősség alapintézményével összhangban maradnak. A jogbiztonság az államtól és elsősorban a jogalkotótól azt várja, hogy a jog egésze, egyes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára is előre láthatóak legyenek. A kiszámíthatóság és előreláthatóság elvéből a büntetőjogban közvetlenül is levezethető a visszamenőleges hatály tilalma, de különösen az ex post facto jogi rendezés, valamint az analógia alkalmazási tilalma. A büntetőjog elvülési szabályai a törvényes büntetőjogi felelősségre vonást biztosítják azáltal, hogy időbeli korlátok közé szorítják az állami büntetőhatalom gyakorlását. A büntetőhatalom gyakorlására rendelt hatóságok mulasztása vagy a kézre kerítés eredménytelensége, mint kockázat az államot terheli, ha az elévülés bekövetkezett, a büntethetőség kizárása alanyi jogként illeti meg az elkövetőt [11/1992. (III. 5.) AB határozat, valamint az erre is hivatkozó 2/1994. (I. 14.), 32/2008. (III. 12.), 56/2010. (V. 5.) AB határozatok].

Ez utóbbit vizsgálva utalt rá, hogy a bűncselekmények büntethetőségének elévülésére – beleértve az elévülés félbeszakítását és nyugvását is – az elkövetéskor hatályos törvényt kell alkalmazni, kivéve, ha az elévülés időszakában az elkövetőre nézve kedvezőbb szabályok léptek hatályba (III./2.3.).

Végül a 22/2012. (V. 11.) AB határozatra hivatkozással kifejtette, hogy az Alaptörvény hatálybalépése előtt alkotott alkotmánybírói határozatoknak az alkalmazási feltételeit rögzítő III.3/1. pontjára figyelemmel az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek tartalmi egyezősége esetén nem a korábbi alkotmánybírói döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni.

A legfőbb ügyész a jogegységi indítványra a Bszi. 36. §-ának (2) bekezdése alapján BF.751/2013/1. sz. alatt tett írásbeli nyilatkozatában kifejtette, hogy a 2010. május 1. napja előtt jogerősen kiszabott közérdekű munka és pénzbüntetés elévülési idejével kapcsolatban kialakult ellentétes gyakorlatra tekintettel maga is szükségesnek tartja

jogegységi határozat hozatalát. A jogegységi indítványban felvetett elvi kérdésre ugyanis a 2012. évi C. törvény, az új Btk. hatálybalépése sem nyújt megoldást, az ítélkezési gyakorlat egységének biztosítása a 2013. július 1. napját követő időszakra nézve is indokolt.

Csatlakozott a jogegységi indítvány azon okfejtéséhez, hogy a kérdés megítélésében az ellentétes döntéseket hozó bíróságok által felhívott Btk. 2. §-a, valamint a Btké. 6. §-ának (1) bekezdése nem lehet irányadó. A büntetés végrehajtásának elévülése már a büntetőjogi felelősség megállapítását követő kérdés, ezért a jogerősen kiszabott büntetés elévülésének vizsgálatakor a bűncselekmény elbírálására irányadó anyagi jogszabályok nem bírnak relevanciával. A Btké. 6. §-ának (1) bekezdése pedig kizárólag az 1978. évi IV. törvény hatálybalépése előtt jogerősen kiszabott büntetések elévülésére tartalmaz rendelkezést.

Az 1978. évi IV. törvényt (Btk.) módosító 2009. évi LXXX. törvény (Btk. novella) átmeneti rendelkezéseinek hiánya felvethet alkotmányossági aggályokat, azonban ennek vizsgálata az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik. Ugyanakkor az indítványban felhívott 11/1992. (III. 5.) AB határozat, valamint az erre hivatkozó későbbi alkotmánybírósági határozatokkal összefüggésben azt az álláspontot fejtette ki, hogy azok nem a büntetés, hanem a büntethetőség elévülésének kérdésével foglalkoznak, ezért a jogegységi indítvány tárgyát képező elvi kérdés eldöntése szempontjából nem bírnak jelentőséggel.

Ezért arra tett indítványt, hogy a Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa határozzon akként, hogy akkor, ha a közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajtásának elévülése 2010. május 1. napjáig nem következett be, az elévülés kereteit az elévülés vizsgálatának időpontjában hatályban lévő jogszabály határozza meg, tehát e büntetések elévülési ideje 2010. május 1. napjától öt évre módosul; nincs azonban törvényes lehetőség a büntetés végrehajtására, ha a jogerősen kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés elévülése 2010. május 1. napja előtt bekövetkezett.

- II. A Bszi. 32. § (1) bekezdés a) pontja szerint jogegységi eljárás lefolytatásának van helye, ha elvi kérdésben az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi határozat meghozatalára van szükség. A jogegységi eljárást le kell folytatni, ha azt az ítélőtábla elnöke vagy a legfőbb ügyész indítványozza [Bszi. 33. § (1) bekezdés a) és c) pontja].

Az ítélőtábla elnöke, illetve a legfőbb ügyész indítványát a jogegységi tanács ülésén is fenntartotta.

A jogegységi eljárást az teszi szükségessé, hogy a Btk. az elévülési idő módosítása kapcsán nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely egyértelművé tenné a jogalkalmazó számára, hogy a 2010. május 1. napját megelőzően jogerőre emelkedett határozatokban kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülése tekintetében a jogszabály változását megelőző, vagy a jogszabályváltozás folytán hatályba lépett újabb rendelkezést kell alkalmazni.

A büntető törvény időbeli hatályát szabályozó rendelkezés – a Btk. 2. §-a – a bűncselekmény elbírálására vonatkozik; a bűncselekmény elbírálásának ideje a jogerős ügydöntő határozat meghozatalának időpontja.

Ettől elkülönülő, független kérdés, hogy az elbírálás eredményeként kiszabott közérdekű munka és pénzbüntetés végrehajthatósága elévülése szempontjából az elévülés vizsgálatának időpontjában hatályban lévő, de az elítéltré nézve hátrányosabb jogszabály, vagy a korábbi rendelkezés határozza-e meg az elévülés kereteit.

Erre figyelemmel a jogegységi tanács az ítélőtábla elnökének és a legfőbb ügyésznek a jogegységi eljárás lefolytatására irányuló indítványát alaposnak találta, mivel annak jogszabályi feltétele, az egységes ítélkezési gyakorlat biztosításának szükségessége, fennáll [Bszi. 32. §-a (1) bekezdésének a) pontja]. Ezért a Kúria az eljárást – a Be. 439. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel a Bszi. 34–41. §-ai alapján eljárva – lefolytatta.

- III. Az indítvány által érintett törvényi rendelkezések a következők:

Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) 2010. május 1. napját megelőzően hatályos, a büntetés elévüléséről szóló rendelkezései szerint a közérdekű munka vagy pénzbüntetés három év elteltével évül el [67. § (1) bekezdés e) pontja]. A főbüntetés elévülésének határideje a büntetést kiszabó határozat jogerőre emelkedésének napján, ha pedig a büntetés végrehajtását felfüggesztik, a próbaidő leteltének napján kezdődik [68. § (1) bekezdés].

Az elévülést félbeszakítja az elítélt ellen a büntetés végrehajtása végett tett intézkedés, a félbeszakítás napjával az elévülés határideje ismét elkezdődik [Btk. 68. § (4) bekezdés].

A Btk. 67. § rendelkezéseit a 2009. évi LXXX. törvény 22. §-a 2010. május 1. napjával kezdődő hatállyal módosította oly módon, hogy a közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajthatósága öt év elteltével évül el.

A novella 22. §-ához fűzött indokolás szerint nem az állami büntetőigény érvényesíthetőségének szélesítése, hanem a szükséges koherencia megteremtése érdekében emelte fel a közérdekű munka és a pénzbüntetés három éves elévülési idejét öt évre, ami összhangban van a szabadságvesztés legrövidebb, valamint az eltöltő jellegű szankciók elévülési idejével.

A közérdekű munka végrehajthatóságának elévülését félbeszakítja, ha az elítélttel szemben szabadságvesztést vagy előzetes letartóztatást vesznek foganatba. Ezeknek a körülményeknek a megszűnéséig az elévülés nyugszik.

Az 1975. évi 5. törvényerejű rendelet (Btké.) a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 6. §-ának (1) bekezdése szerint a Btk.-nak a büntetés elévülésére vonatkozó rendelkezéseit (67–68. §) a hatálybalépése előtt jogerősen kiszabott büntetésre is alkalmazni kell. A Btk. hatálybalépése előtt, a korábbi jogszabály alapján bekövetkezett elévülés hatálya érintetlen marad [Btké. 6. § (2) bekezdés].

Az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (Bv.tvr.) sem a 2010. május 1. napja előtt, sem az azt követően jogerősen kiszabott közérdekű munka és pénzbüntetés elévülési idejével kapcsolatban – a Btk.-ban meglévő szabályozás miatt értelemszerűen – nem tartalmaz rendelkezést.

[A közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajthatósága a 2012. évi CCXXIII. törvény 58. §-ával megállapított, és 2013. július 1. napjától hatályos 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (Bv.tvr.) 18. §-ának (2) bekezdése szerint öt év elteltével évül el. Az elévülés határideje a büntetést kiszabó határozat jogerőre emelkedésének napjával kezdődik. Az elévülést félbeszakítja az elítélt ellen a büntetés végrehajtása érdekében tett minden olyan hatósági intézkedés, amelyet a büntetés végrehajtásának előbbre vitele érdekében foganatosítottak. A félbeszakítás napjával az elévülés ismét elkezdődik.]

Büntetés (és intézkedés) csak a bíróság jogerős határozata alapján, jogszabályban meghatározott módon hajtható végre [Bv.tvr. 1. § (1) bekezdés].

A Kúria álláspontja e jogszabályok helyes értelmezését illetően a következő:

A büntetés végrehajtását kizárja az elévülés, amelynek kezdő napja a büntetést kiszabó határozat jogerőre emelkedésének napja. A cselekmény jogerős elbírálását, a büntetőjogi felelősség kérdésének jogerős lezárását követően a Btk. 2. §-ának alkalmazására már nem kerülhet sor.

A büntetés célját a büntetésnek az elkövetéstől számított legrövidebb időn belül történő kiszabása és annak lehetőség szerinti haladéktalan végrehajtása együttesen szolgálja. A büntetés végrehajtásának valamely okból történő elmaradása a büntetés végrehajthatóságának meghatározott idő elmúlásával való kizárása mellett szól, hogy ez esetben a büntetés már nem alkalmas a büntetés céljának elérésére, egyben az elkövető személyének társadalomra veszélyessége is csökken.

Az elévülést minden olyan hatósági intézkedés félbeszakítja, amelyet a büntetés végrehajtásának előbbre vitele érdekében foganatosítottak. Ilyen intézkedés az elítélttel szemben az első munkahely kijelölése érdekében kitűzött pártfogó felügyelői meghallgatásra szóló felhívás kiadása, a közérdekű munka végrehajtása során a terheltnek a pártfogó felügyelő által a munkahely kijelölése előtt tartott meghallgatása [4/2008. BJE határozat], továbbá a végrehajtás érdekében az ismeretlen helyen tartózkodó elítélt felkutatása céljából a lakcímfelügyelés, a körözés elrendelése, az elfogatóparancs kibocsátása, a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatása.

A pénzbüntetésnek – vagy meg nem fizetett részének – szabadságvesztésre (fiatalkorú elítélttel szemben a pénzbüntetés behajthatatlansága esetén, amennyiben a közérdekű munkára átváltoztatást a törvény lehetővé teszi közérdekű munkára, ennek kizártsága esetén szabadságvesztésre) történő átváltoztatása a végrehajthatóság elévülését félbeszakítja. A félbeszakítás napjával az elévülés ismét elkezdődik.

[Az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 2013. július 1. napjától hatályos 60. § (9) bekezdése szerint a közérdekű munka végrehajthatóságának elévülését félbeszakítja az is, ha az elítélttel szemben – az elévülési idő alatt – más ügyben kiszabott szabadságvesztést hajtanak végre vagy előzetes letartóztatást vesznek foganatba. Ezeknek a körülményeknek a megszűnéséig az elévülés nyugszik; a 67/B. § d) pontja szerint a közérdekű munka, illetve annak hátralevő része nem hajtható végre, ha az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt öt évet vagy ezt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban.]

A 2010. május 1. napját megelőzően jogerőre emelkedett határozattal kiszabott közérdekű munka és pénzbüntetés elévülésével kapcsolatban a 2009. évi LXXX. törvény nem tartalmaz átmeneti rendelkezést, ezért az elévülés vizsgálatának időpontjában hatályban lévő jogszabály határozza meg az elévülés kereteit.

Az 1979. évi 5. törvényerejű rendelet a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 6. § (1) bekezdése értelmében a Btk.-nak a büntetés elévülésére vonatkozó rendelkezéseit (67–68. §) a hatálybalépése előtt jogerősen kiszabott büntetésre is alkalmazni kell.

Ez a rendelkezés nem csupán az 1978. évi IV. törvény hatálybalépésekor, azaz 1979. július 1. napja előtt kiszabott büntetésekre irányadó; a Btk. hatálybalépésére vonatkozó szabályok abban az esetben is irányadók, ha a hatálybalépést követően bármikor sor kerül a Btk. újabb módosítására, és a jogalkotó a módosítás kapcsán az eddigiektől eltérő hatályba léptető rendelkezés meghozatalát nem tartja szükségesnek.

Ebből következően az 1978. évi IV. törvény (Btk.) elévülésre vonatkozó – megváltozott – szabályai az irányadók, mivel a jogalkotó a módosítás kapcsán ettől eltérő rendelkezés meghozatalát nem tartotta szükségesnek.

Így a Btk. 67. § (2) bekezdésének megváltozott rendelkezésének hatálybalépése előtt, azaz 2010. május 1. napja előtt a korábbi jogszabály alapján bekövetkezett elévülés hatálya – figyelemmel a Btké. 6. §-ának (2) bekezdésére – érintetlen marad, és amennyiben a jogerős határozattal kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülése 2010. május 1. napja előtt bekövetkezett, a továbbiakban nincs törvényes lehetőség a büntetés végrehajtására.

Akkor azonban, ha a 2010. május 1. napja előtt jogerőre emelkedett határozatban kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés elévülése 2010. május 1. napját követően következne csak be, e büntetések végrehajthatóságának elévülési ideje öt év.

A Kúria jogegységi tanácsa a fenti indokokra tekintettel – a Bszi. 37. §-a (1) bekezdése szerinti ülésen eljárva – a felmerült vitás kérdésekben az egységes joggyakorlat biztosítása érdekében a rendelkező rész szerinti iránymutatást adta, és a határozatot a Bszi. 42. §-ának (1) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi.

Budapest, 2013. június 24.

Dr. Kónya István s. k.,
a jogegységi tanács elnöke

Dr. Csere Katalin s. k.,
előadó bíró

Dr. Belegi József s. k.,
bíró

Dr. Mészár Róza s. k.,
bíró

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k.,
bíró

a jogegységi tanács tagjai

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa 3/2013. BJE jogegységi határozata

A Kúria Büntető Kollégiuma, mint Büntető Jogegységi Tanács a Kúria Büntető Kollégiumának vezetője által indítványozott jogegységi eljárásban Budapesten, a 2013. év július hó 8. napján tartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A Legfelsőbb Bíróságnak az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú Irányelve irányelvkénti fenntartását megszünteti – a 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 195. §-ának (3) bekezdése alapján – azzal, hogy e jogegységi határozat a 15. számú Irányelv I. és II. részének helyébe lép.

Indokolás

- I. A Kúria Büntető Kollégiumának vezetője a 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 33. §-a (1) bekezdésének a) pontjában írt jogkörével élve a Bszi. 32. §-a (1) bekezdésének a) pontja alapján a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta. Álláspontja szerint ugyanis a Legfelsőbb Bíróság 15. számú, az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló Irányelve – alapvetően a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 2013. év július hó 1. napján történt hatálybalépésére tekintettel – újjáalkotásra szorul.
A legfőbb ügyész maga is szükségesnek tartotta, hogy a Kúria a 15. számú Irányelv I. és II. részének helyébe lépő jogegységi határozatot hozzon.

A Bszi. 195. §-ának (3) bekezdésére figyelemmel, a Bszi. 34. §-a (4) bekezdésének b) pontja alapján a Kúria büntető jogegységi tanácsaként eljáró Büntető Kollégium egyetértett az indítvánnyal abban, hogy az élet elleni bűncselekmények jogi minősítési és elhatárolási kérdéseinek egységes megoldása érdekében jogegységi eljárás lefolytatása és – a 15. számú Irányelv irányelvkénti fenntartásának megszüntetésével egyidejűleg – jogegységi határozat hozatala szükséges.

A Legfelsőbb Bíróság 15. számú – az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló, 1981. november 23-án meghozott és az élet védelmét fokozottabban biztosító 4. számú Irányelvet felváltó – Irányelve több évtizeden keresztül hasznosan szolgálta az ítélkezési gyakorlat egységének kialakítását. Az Irányelvben rögzített iránymutatások túlnyomó része ma is helytálló ugyan, az időközben bekövetkezett jogszabályi változások – főként a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépése – azonban indokoltá tették az irányelv alábbiakban részletezett korszerűsítését.

I. Az emberölés elhatárolása az élet és testi épség elleni egyéb bűncselekményektől

Magyarország Alaptörvényének II. Címe alapvetésként rögzíti, hogy mindenkinek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Ekként tehát az emberi élet kiemelt – alkotmányos, s erre épülően büntetőjogi védelmet élvező – érték.

Az élet elvételét eredményező bűncselekmények körében kiemelkedő veszélyességű a szándékos emberölés, amelynek közvetlen tárgya: az emberi élet.

Az emberölés bűncselekménye aktív magatartással (tevéssel) és mulasztással egyaránt megvalósítható. Aktív tevékenység az is, ha az elkövető – a halálos eredményt kívánva vagy abba belenyugodva – olyan helyzetbe hozza a sértettet, amelyben a halál szükségszerű bekövetkezésének elmaradása már csak a pusztá véletlenül múlik.

Mulasztással elkövetett emberölésről van szó viszont egyfelől akkor, amikor a halálhoz vezető ok-okozati folyamat az elkövető magatartásától függetlenül indult ugyan meg, s az elkövető ezt fel is ismerte, de bekövetkezésének megakadályozását – bár arra kifejezett jogszabályi (családjogi, munkajogi, kötelmi jogi) vagy az elkövető és a sértett között fennálló kapcsolatra tekintettel erkölcsi alapon nyugvó kötelezettsége állt fenn és a súlyos következmény elhárítására reális lehetősége is lett volna – szándékosan, a halál beálltát kívánva vagy aziránt közömbösséget tanúsítva, elmulasztotta. Ugyanígy mulasztással megvalósított emberölés az is, amikor az elkövető mulasztása indítja el azt az okfolyamatot, amely a sértett egészségi állapotának fokozatos romlását, végül a halálát eredményezi, feltéve természetesen, hogy az elkövető ezt az előre felismert következményt kívánta vagy abba belenyugodott.

1. A gyakorlatban az emberölés büntetetének kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés büntetetének; a halálos eredmény bekövetkezése esetén pedig a szándékos emberölés és a halált okozó testi sértés büntetetének elhatárolása okoz nehézséget.

Minthogy az említett bűncselekmények mindegyike szándékos elkövetési magatartással valósul meg, elhatárolásuk az elkövetőnek a cselekmény véghezvitele időpontjában fennálló konkrét tudattartalma alapján történhet.

Az emberölés, illetőleg ennek kísérlete esetén az elkövető tudata átfogja a sértett halála bekövetkezésének lehetőségét, és ezt kívánja, vagy ebbe belenyugszik. Ezzel szemben az életveszélyt okozó testi sértés, valamint a halált okozó testi sértés esetében az elkövető szándéka csupán testi sérülés előidézésére irányul. Az életveszélyt okozó testi sértésnél a szándék kiterjedhet az eredményre, de lehetséges e vonatkozásban a gondatlanság is, a halált okozó testi sértés esetén viszont az eredmény tekintetében csak gondatlanság állhat fenn. Ez utóbbi bűncselekmény kapcsán az elkövető tudatában – a tőle elvárható figyelem, körültekintés elmulasztása miatt – fel sem merül a halálos eredmény bekövetkezésének a lehetősége, vagy ha igen, azt nem kívánja, nem nyugszik bele abba, hanem könnyelműen bízik az elmaradásában.

Az elkövetés időpontjában fennálló tudati állapot tisztázásánál, így annak megítélésénél, hogy az elkövető szándéka ölésre avagy testi sértésre, illetőleg egészségsértésre irányult-e: jelentős mértékben a világban megnyilvánult és ennélfogva megismerhető tények elemzésének van jelentősége.

2. Az emberölésre, illetőleg a testi sértésre irányuló szándék megállapításánál az elkövetéskori tudattartalomra a tárgyi (objektív) és az alanyi (szubjektív) tényezőkből lehet következtetni. Ezeknek az alábbi – példálódzó jellegű – felsorolása segítséget ad az elkövetéskori szándék jellegének a helyes megítéléséhez.

A) A tárgyi tényezők körében:

- a) A cselekmény elkövetéséhez használt eszköz mindig gondos értékelést igényel. Az emberölésnek vannak ugyan ún. tipikus eszközei (kés, fejsze, lőfegyver, mérge stb.), ám azok egymagukban még nem alapozzák meg az ölési szándékra vonható következtetést, az eszközt ugyanis minden esetben össze kell vetni az elkövetés egyéb körülményeivel.

Az olyan különösen veszélyes eszközök, mint például a lőfegyver, hosszú nyelű balta, nagy pengehosszúságú kés, jelentős adag mérge stb., megfelelő irányítottsággal, erővel, illetve mennyiségben történő alkalmazásuk esetén – jellegüknél fogva – általában az emberölésre irányuló szándékra engednek következtetni. Ilyenkor is vizsgálni kell azonban, hogy nincsenek-e olyan tényezők, amelyek az emberölésre irányuló szándékot kizárják.

- b) Az elkövetés körülményeiből és módjából általában megalapozott következtetés vonható az elkövető szándékára. Különösen az elkövetésnél tanúsított erőfelfejtés, annak mértéke, egyszeri véghezvitele vagy többszöri megismétlése, folyamatossága, elhúzódó jellege jön figyelembe. A szúrás, ütés, vágás, dőfés esetében jelentősége van az irányítottságnak és annak is, hogy az elkövető hogyan tartotta az eszközt a használat időpontjában.

A nem irányzott, ismétlés nélkül leadott, kapkodva, vaktában, hadonászva végrehajtott ütés, szúrás, vágás stb. önmagában rendszerint a testi sértés okozására irányuló szándékra utal. Az egyéb objektív és szubjektív körülmények azonban az élet kioltására irányuló elkövetői szándék megállapítását is eredményezhetik. Értelemszerűen ugyanezek a szempontok veendőek tekintetbe a lőfegyverrel leadott lövés esetén is. Az életfontosságú szervekre célzottság szinte kivételt nem tűrően emberölési szándékra utal, amíg a passzív alany felé vaktában leadott lövés az adott elkövetési körülmények között – pl. a tettes és a passzív alany között nagyobb távolság a tettes és/vagy a passzív alany lövés leadáskori mozgása – testi épséget sértő szándékra utalhat.

- c) A sérülés helye és jellege is következtetési alap lehet az elkövető szándékára. Az emberi testnek vannak olyan részei (pl. a fej, szív-, has- és mellüreg, nyaki területek stb.), amelyek önmagukban életfontosságú szervek, vagy ilyeneket tartalmaznak. Az ezeket ért sérülések általában a sértett azonnali vagy rövid idő alatt bekövetkező, esetleg csak műtéti úton elhárítható halálához vezethetnek. Ezt figyelembe véve, a sérülés helyéből – az erőbehátással összefüggésben – rendszerint következtetést lehet levonni arra nézve, hogy az elkövető ölésre avagy testi sértésre irányuló szándékkal cselekedett-e.

Az elkövetési magatartás eredménye, vagyis az, hogy a sértett milyen sérülést szenvedett, szintén következtetési alap lehet, de egymagában nem igazít el az emberölés kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés, illetőleg az emberölés és a halált okozó testi sértés elhatárolása kérdésében.

- d) Az elkövető kijelentéseinek ugyancsak jelentőségük lehet az elkövetéskor fennállott szándék megállapításánál.

Ezek azonban gyakran az elkövetést megelőző veszekedés, verekedés során – vagyis indulati állapotban – hangzanak el. Ezért körültekintő értékelésre van szükség, hogy a szándékra utaló kijelentések komolyak-e, azoknak megfelelt-e a tanúsított magatartás.

- e) Az elkövetéskor fennállott ölési, illetőleg testi sértési szándékra következtetési alap lehet az elkövetőnek a cselekmény elkövetése utáni magatartása és az is, hogy az eseményeket követően milyen kijelentéseket tett.

Rendszerint az élet kioltására irányuló szándék fennállására utal, ha az elkövető a sértett előreláthatólag bekövetkező halálával szemben közömbösséget tanúsít. Abból a körülményből azonban, hogy az elkövető a sértettet segítségnyújtás nélkül hagyta, egymagában még nem lehet az ölési szándékra következtetni.

A véghezvitel után a cselekmény nyomainak, eszközeinek, bizonyítékainak stb. eltüntetésére, az eredmény elhárítására irányuló törekvés szintén támpontként szolgálhat az elkövető tudattartalmának és a szándék jellegének a megállapításánál.

B) Az alanyi tényezők körében:

- a) A szándék kialakulása során szerepet játszanak az elkövető személyi tulajdonságai, ezért a személyiségvizsgálat a szándék megismerése szempontjából is fontos. Mindenkor az elkövetéskori (aktuális) személyiség jön figyelembe.

A tudattartalom kialakulását befolyásoló külső körülményekből következtetni lehet az elkövetéskori személyiségre is, vagyis ezek a bizonyító tények egyben a szubjektív tényezők közrehatásának a bizonyítására is szolgálhatnak.

- b) A cselekményt kiváltó indítók (motívum) felderítésének és vizsgálatának kiemelkedő jelentősége van a tárgyalat bűncselekmény-kategória esetében.

Amikor az akaratelhatározás és az elkövetés között alig van időköz (hirtelen kialakult szándék), előfordul, hogy hiányzik a halálos eredmény bekövetkezésének előrelátása. Ebből a szempontból jelentősége lehet a tevékenység indító okának is, nevezetesen, hogy a véghezvitel támadás, védekezés vagy elhárítás céljából történt-e.

Az egyenes szándékkal elkövetett ölési cselekmények esetében csaknem kizárt, hogy az elkövetőt valamilyen külső vagy belső – rendszerint felismerhető – tényező ne motiválta volna. Ezzel kapcsolatban elsődlegesen az elkövető és a sértett közötti viszony feltárásának van jelentősége.

Az indítók ismerete segítséget nyújthat az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés kísérletének a testi sértéstől való elhatárolásához. Az elkövetéskori konkrét tudattartalomra vonható következtetés a legkülönbözőbb indítókokból, amilyenek pl.: az ellenséges, haragos érzület, a féltékenység, az indulat, a félelem, a szégyenérzet, az elkeseredettség stb. Mindenkor lényeges az indítók és a konkrét elkövetési cselekmény közötti kapcsolat tisztázása és bizonyítása.

Másfelől azonban a szándékra utaló szubjektív körülményeknek vagy más, korábban fennállott konkrét indítóknak a hiánya még nem zárja ki az emberölésre irányuló eshetőleges szándék megállapítását.

- c) Az elkövetéskori tudattartalom megállapításához szorosan kapcsolódhat a cselekmény véghezvitelét megelőző pszichikus folyamat feltárása; ez a folyamat a külvilágban megvalósult jelenségekből ismerhető meg. Ebben a vonatkozásban különösen nagy szerepe lehet az emberölés, illetőleg a testi sértés egyes minősített esetei törvényi tényállásához tartozó elemeknek.
 - d) Végül annak eldöntésénél, hogy az elkövető szándéka ölésre avagy testi sértésre irányult-e, jelentőséghez jut az elkövetőnek a sértetthez fűződő kapcsolata, rokoni viszonya, érzelmi kötődése és az egyéb alanyi mozzanatok is.
3. Az alanyi és tárgyi körülmények feltárása és elemzése, valamint összhatásukban, kölcsönös összefüggésükben való sokoldalú mérlegelése során, az elkövetés konkrét körülményei között vizsgálni kell egyfelől az elkövető, másfelől a sértett életkorát, egészségi és fizikai állapotát is. Ezeknek nemcsak az emberölés, illetőleg a testi sértés megállapítása, hanem az említett bűncselekmény minősített eseteinek a megítélése szempontjából is jelentősége lehet. Így az az elkövetési magatartás, amely az erős testi felépítésű sértett esetében legfeljebb testi sértés megállapítását eredményezheti, kisgyermek, törődött, idős ember vagy magatehetetlen sértett esetében megalapozhatja pl.: a cselekménynek emberölés kísérleteként való értékelését.
4. A jogirodalom és az ítélkezési gyakorlat a törvényi tényállásban foglalt eredmény fajtája szerint különbséget tesz egyrészt a jogtárgyat sértő, másrészt az ezt veszélyeztető bűncselekmények között.

A Btk. 164. §-a (8) bekezdésének I. fordulataiban meghatározott életveszélyt okozó testi sértés nem „tisztá” veszélyeztetési bűncselekmény, mert az elkövetési magatartás csak az érintett egyik jogtárgyat – az emberi életet – veszélyezteti, a másik jogtárgyat – a testi épséget – viszont ténylegesen sérti.

Az életveszély fogalmilag a halál bekövetkezésének a reális lehetőségét jelenti, de nem azonosítható a halál szükségszerű beállásának a lehetőségével. Az előbbiről akkor van szó, ha a testi sértés folytán megindult az az okfolyamat, amely a halál bekövetkezéséhez vezethet, de rendszerint fennáll az életveszély megszüntetésére, illetőleg a halál elhárítására alkalmas beavatkozás lehetősége is. A hírközlés, a közlekedési hálózat, az egészségügyi ellátás és szolgálat, valamint az orvostudomány jelenlegi fejlettségére tekintettel ma már többnyire nem a „véletlenül” múlik az életveszély tényleges elhárítása. Mindez a társadalmi tudatban is általánosan ismert.

A sérülés életveszélyes volta szakkérdés, amelyet orvosszakértő igénybevitelével kell megállapítani. Az orvosszakértő nyilatkozik abban a kérdésben is, hogy az életveszély az adott esetben közvetlen vagy közvetett volt-e. Ennek azért van jelentősége, mert az életveszélyt okozó testi sértés felrovása többnyire akkor indokolt, ha a testi sértés közvetett életveszélyt idézett elő (ami azonban nem jelenti, hogy az életveszély közvetlen jellege szükségszerűen az emberölés büntettének kísérletét alapozná meg).

Életveszélyt okozó testi sértés megállapításának van helye, ha a testi sértésre irányuló magatartást tanúsító elkövető szándéka az életveszélyre is kiterjed, mert ennek bekövetkezését kívánja vagy ebbe belenyugodva cselekszik. Jóllehet az életveszély, mint eredmény tekintetében az egyenes szándék elméletileg nem zárható ki, a gyakorlatban az életveszélyes eredményt érintő szándék eventuais formában jelentkezik.

Ilyen szándék hiányában akkor kell ezt a bűncselekményt megállapítani, ha a beállott életveszélyes következmény tekintetében az elkövetőt gondatlanság terheli (Btk. 9. §). Ha az életveszélyre is kiterjedő szándék megállapítható, ez az eredmény azonban elmarad (tehát még közvetett életveszély sem következett be), az életveszélyt okozó testi sértés kísérletének megállapítására kerülhet sor.

A gondatlanságból elkövetett – életveszélyt okozó – testi sértés vétsége csupán a bűnösséget érintően tér el a büntetti alakzattól. Az elkövető ugyanis testi épséget sértő szándék nélkül cselekszik, s magatartásának lehetséges – testi épség vagy egészség megsértését eredményező – következményeit a tőle elvárható figyelem, körültekintés elmulasztása miatt nem látja előre, vagy előre látja ugyan, de könnyelműen bízik az eredmény elmaradásában.

Abban az esetben viszont, amikor az elkövető a halálos eredmény bekövetkezését kívánja, vagy abba belenyugodva cselekszik, vagyis ha nem az élet veszélyeztetésére, hanem a halálos eredmény létrehozására irányul a szándék:

emberölés, illetőleg kísérlete megállapításának van helye akkor is, ha magatartásának folyományaként akár semmiféle sérülés nem jött létre vagy éppen életveszélyes sérülés keletkezett.

Amikor az elkövető szándéka testi sértés okozására irányul, ugyanakkor tudata az életveszély bekövetkezésének a lehetőségét is átfogja, és e következményt kívánva vagy ebbe belenyugodva cselekszik, de – az életet veszélyeztető szándékán túlmenően – a sértett halála is bekövetkezett: nem emberölés, hanem halált okozó testi sértés megállapításának van helye, feltéve, hogy az eredmény tekintetében gondatlan bűnösség áll fenn.

5. Halált okozó testi sértés valósul meg; ha az elkövető szándékos cselekménye testi sértés előidézésére irányul, de a magatartással okozati összefüggésben a sértett halála is bekövetkezik, viszont az elkövetőt a halálos eredmény tekintetében csak gondatlanság terheli. Amennyiben az elkövetőt nem vezeti testi épséget sértő szándék, de a magatartás okozatos következménye a passzív alany halála: csak a gondatlanságból elkövetett emberölés megállapítása jöhet szóba, feltéve, hogy az elkövetési magatartást a gondatlanság ismerve jellemzi.

A halált okozó testi sértés elkövetési magatartása szempontjából közömbös, hogy az elkövető a testi sértés alapesetére, minősített esetére vagy éppen életveszély okozására irányuló szándékkal valósítja-e meg a cselekményt. Az elkövetési magatartás és a bekövetkezett halál között az okozati összefüggés akkor állapítható meg, ha a testi sértési cselekmény indította el vagy mozdította elő azt az okfolyamatot, amely a halál bekövetkezéséhez vezetett. Végül a halálos eredmény viszonylatában a bűnösség a gondatlanság bármely formájában fennállhat.

E bűncselekmény ún. vegyes bűnösségi alakzatára tekintettel a kísérlet kizárt, miként az életveszélyt okozó testi sértésnek sincs kísérlete abban az esetben, ha testbántalmazásra irányuló szándékos magatartáshoz csupán gondatlan eredmény kapcsolódna.

6. Az emberölés enyhébben minősülő – privilegizált – esete: az erős felindulásban elkövetett emberölés.
- a) Az indulat hatása alatt elkövetés egymagában még nem alapozza meg az emberölés privilegizált alakzatát. Az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapításához az indulat olyan – fiziológiai eredetű – magas foka szükséges, amelynek következtében az elkövető belső egyensúlya megbomlik, tudata elhomályosul és ennek folytán a megfontolás szokásos mértékének megtartása lehetetlenné válik. Ha viszont az indulat kóros alapon fejlődött ki, akkor a Btk. 17. §-ában foglaltak szerint kell eljárni. A törvényi előfeltételek megléte esetén azonban a kóros elmeállapot folytán korlátozott beszámítási képességű elkövető ölési cselekménye is minősülhet erős felindulásban elkövetettnek, és ez esetben a Btk. 17. § (2) bekezdése is alkalmazható. Az erős felindulás fennállta és foka nem elmeorvos-szakértői, hanem a bíróság által eldöntendő tény és jogkérdés, amelyet az elkövető konkrét pszichikai tulajdonságai alapján kell megítélni. A felindulást kiváltó ok megítélése nem szűkíthető le a cselekmény elkövetését közvetlenül megelőző eseményekre, hanem a történések egész folyamatát, az eset összes körülményeit kölcsönhatásukban és folyamatosságukban kell vizsgálat alá vonni. Az erős felindulást kiváltó külső okok közül az egyik leggyakoribb a sértett magatartása, amely az elkövető felháborodását, haragját idézi elő vagy benne félelmet okoz. Önmagában azonban nem alapozza meg az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapítását pl.: az elkeseredettség, a bánat, a szomorúság, a magárahagyatottság érzete, a sértődöttség, a pusztá személyi ellenszenv vagy kizárólagosan az idegfeeszült állapot, és ugyancsak nincs alap ennek megállapítására, ha az elkövető a sértett fellépésére maga szolgáltatott okot.
- b) Az erős felindulásnak méltányolható okból való származása akkor állapítható meg, ha az bizonyos fokig igazolható és erkölcsileg menthető. A méltányolható ok megítélésénél jelentősége van az elkövető és a sértett között fennálló viszonyoknak, érzelmi kapcsolatnak. Ezzel összefüggésben kell vizsgálni, hogy az elkövetést kiváltó ok súlyossága, valamint az arra reagáló magatartás objektíve is arányban áll-e. Így a jelentéktelen sérelmet követő túlméretezett indulatkitörés – méltányolható ok hiányában – nem alapozza meg az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapítását. Ettől eltér azonban az az eset, amikor a hosszan tartó, folyamatos gyötreléből, megaláztatásból egy viszonylag kisebb jelentőségű sérelem hatására tör ki a fékezhetetlen indulat. Szükséges továbbá, hogy az ölési cselekmény az erős felindulás állapotában menjen végbe, valamint hogy a cselekmény elkövetésére irányuló akaratelhatározást nyomban kövesse a kivitelezés, vagyis az emberölésre irányuló szándék kifejlődése és a cselekmény között viszonylag rövidebb idő teljen el.
- c) Ha az elkövető méltányolható okból keletkezett erős felindulásban életveszélyt okozó testi sértést valósít meg, életveszélyt okozó testi sértés megállapításának van helye. Az erkölcsileg menthető okból származó indulat hatása alatti elkövetést pedig a büntetés kiszabása során kell értékelni. Amennyiben az elkövető a jogos védelmi helyzet megszűnését követően, de még a jogtalan támadás által kiváltott nagy fokú felindultságában hajtja végre az ölési cselekményét, magatartása erős felindulásban elkövetett emberölés büntettként értékelhető.

7. A gondatlanságból elkövetett emberölés esetén a gondatlanság két alakzata (tudatos gondatlanság – hanyagság) elhatárolásának a bűnösség fokának helyes megítélésénél, következésképpen a differenciált büntetés kiszabásánál van jelentősége.

A gondosság kifejtésére vonatkozó kötelesség objektív mértékhez igazodik, amelyet írott szabályok, szakmai szokások tartalmaznak vagy amely a mindennapi életben kialakult gyakorlatban jelenik meg. Ezzel szemben a gondosság kötelességének betartására való képesség mértékét mindenkor az elkövető személyes tulajdonságainak, körülményeinek a figyelembe vételével kell megítélni. Adott esetben az elvárhatóság hiánya akadályát képezheti a bűnösség megállapításának, egyébként pedig – mint a bűnösség fokát befolyásoló tényező – a büntetés kiszabására lehet kihatással.

II. Az emberölés minősített esetei

A szándékos emberölés minősített esetei az élet ellen irányuló cselekmények legsúlyosabb változatait foglalják magukban. A minősített esetek törvényi meghatározása a bűncselekmény tárgyára, az elkövetési módra, az elkövető személyét jellemző körülményekre, vagy a passzív alany sajátosságára tekintettel, valamint az alanyi oldalon jelentkező motívumok és célzat alapján történt meg. Az előre kitervelten és az aljas célból elkövetett emberölés kivételével az emberölés valamennyi minősített esete véghezvihető eshetőleges szándékkal is.

1. Az emberölés előre kitervelten történő elkövetése feltételezi, hogy az elkövető az ölési cselekmény véghezvitelének helyét, idejét és módját átgondolja, a végrehajtást akadályozó vagy segítő tényezőket felmérje és a lényeges előkészületi, elkövetési és az elkövetés utáni mozzanatokat figyelembe vegye.

Az előre kiterveltséget a tervszerű és céltudatos magatartás jellemzi. Ez az ölési cselekmény részleteinek átgondolását, viszonylag hosszabb időn át történő fontolgatását, a cselekmény elkövetési szakaszainak megfelelő mozzanatok mérlegelését jelenti. Nem feltétel azonban az említett tényezők együttes fennállása.

Az ölésre irányuló céltudatos törekvés az egyenes szándék meglétét tételezi fel. Az előre kitervelten elkövetés megállapítása kizárt, ha az elkövető ölési szándéka eshetőleges.

Nem zárja ki viszont ezt a minősítést a vagylagos terv vagy végrehajtási mód kialakítása, amint az sem, ha az ölési cselekmény végrehajtása nem a tervnek megfelelően megy végbe. Nem szükséges az, hogy az elkövető valamennyi lehetőséget pontosan számításba vegyen és teljes bizonyossággal, határozottsággal alakítsa ki a véghezvitel tervét. A tervszerűség megállapítható már akkor is, ha tudatilag döntő vonásaiban gondolja át, alakítja ki a végrehajtási módot.

Az előre kiterveltségnek nélkülözhetetlen feltétele a cselekmény elkövetésére indító és az ez ellen szóló motívumoknak az elkövető tudatában lejátszódó küzdelme, a céltudatos és tervszerű elkövetés mérlegelése, megfontolása. Mindezekhez bizonyos idő szükséges. Az emberölésre irányuló szándék kialakulásának és fejlődésének feltárása ezért a súlyosabb minősítés megállapításának fontos része. Általában nem lehet szó előre kitervelt elkövetésről, ha az elhatározást rövid időn belül követi a véghezvitel megkezdése.

Nem zárja ki az előre kiterveltség megállapítását, ha az elkövető beszámítási képességében korlátozott, kóros elmeállapotú, és az sem, ha a cselekményt a leleplezés biztos tudatában követi el.

A véghezvitel módjából és/vagy az elkövetést követően tanúsított magatartásból visszamenőleg is következtetés vonható az előre kiterveltségre.

2. Az emberölés akkor minősül nyereségvágyból elkövetettnek, ha közvetlen anyagi előny megszerzésére irányul. A közvetett anyagi előny elérése érdekében végrehajtott ölés aljas indokból vagy célból elkövettként értékelhető. Közömbös, hogy az elkövető által elérni kívánt vagy ténylegesen megszerzett vagyoni előny életszükséglet, káros szenvedély vagy erkölcsileg meg nem alapozott igény kielégítését szolgálja.

A nyereségvágyból elkövetett emberölés esetén az elkövetés indoka és a célzat összefonódik. A nyereségvágy a célzatot és az indítóokot is magában foglalja. Így ez a cselekmény eshetőleges szándékkal is megvalósítható. Befejezettségéhez elegendő az ilyen indítóok megléte és a sértett halálának bekövetkezése, de nem feltétel, hogy az elkövető az anyagi előnyt, a vagyoni hasznot ténylegesen megszerezze.

Nyereségvágyból elkövettként minősül az anyagi ellenszolgáltatás fejében elkövetett ölési cselekmény, továbbá a rablási célzattal megvalósított emberölés, ideértve a megszerzett vagyon megtartása érdekében elkövetést is.

A nyereségvágyból elkövetett emberölés nem összetett bűncselekmény, ennél fogva a társtetteséget kizárólag a dologelvételemben való közreműködés nem alapozza meg. E minősített eset társtettese ugyanis csak az lehet, aki magában az ölésben társtettesként részt vesz.

3. Az aljas indokból vagy célból elkövetett emberölésen az erkölcsileg elvetendő motívumból fakadó, valamint ilyen célból megvalósított cselekményeket kell érteni.

Az indok és cél szerinti megkülönböztetés a szándék fajtája szempontjából lényeges; az aljas indokból elkövetés – éppen úgy, mint a nyereségvágyból történő elkövetés – eshetőleges szándékkal is megvalósítható, a célzatos elkövetésnek azonban az egyenes szándék az előfeltétele. Amennyiben az aljas cél megállapítható, az magában foglalja az indok aljasságát is, ennél fogva a minősítés kapcsán csupán az előbbi körülményre kell hivatkozni.

Ha a nemi erkölcs elleni bűncselekmény végrehajtása érdekében alkalmazott erőszakhoz ölési szándék is társul vagy az ölési cselekmény elkövetésének egyik motívuma a nemi élet szabadsága elleni erőszakos bűncselekmény végrehajtása, a súlyosabb minősítésű emberölés állapítható meg. Úgyszintén akkor is, ha az elkövető az ölési cselekményt nemi vagy kielégítésének fokozása érdekében követi el.

Az aljas indokból (célből) elkövetett ölési cselekmény megállapítása szempontjából a bosszú megítélése attól függ, hogy milyen ok váltja ki az elkövetőben a keletkezett indulatot, mivel ennek a jellege és mibenléte a súlyosabb minősítés feltétele.

Önmagában az a körülmény, hogy az elkövető önkényesen maga vesz elégtételt a rajta esett sérelem miatt, vagy haragos viszonyból, szerelmi kapcsolatból eredő indulat, pl. féltékenység hatása alatt cselekszik, még nem szolgálhat alapul az aljas indokból való elkövetés megállapítására.

Ha viszont az elkövető más bűncselekmény megvalósítása avagy már véghezvitt más bűncselekmény leplezése, nyomainak eltüntetése vagy a felelősségre vonás elkerülése végett követi el az ölési cselekményt, a minősített emberölés megállapítása megalapozott lehet. Ugyanez a helyzet, amikor az ilyen magatartás harmadik személy bűncselekményének a leplezését célozza. Ezért ilyenkor is a c) pont alatti minősített eset, s nem – az emberölés alapesetével halmazatban – a bűnpártolás büntette rovandó fel.

4. A különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés megállapításánál elsősorban emberiség, valamint erkölcsi szempontok a meghatározók.

A különös kegyetlenség fogalma alá az átlagost lényegesen meghaladó szenvedéssel járó (amilyen például a tűzhalál, az élve eltemetés stb.), rendkívüli embertelenséggel, brutalitással, gátlástalanul, az emberi méltóság mély megáldásával vagy az elkövető emberi mivoltából kivetkőzve véghezvitt ölési cselekmények vonhatók.

Annak, hogy a sértett eszméletlensége folytán ténylegesen elviselt-e fájdalomérzést, nincs jelentősége, miként nincs különösebb jelentősége az elkövetés eszközének sem. Így megállapítható a súlyosabb minősítés akkor is, ha az elkövető az ölési cselekményekhez általában használatos, ún. tipikus eszköz igénybevétele nélkül, pusztá kézzel, agyonveréssel, rúgással vagy taposással valósítja meg a cselekményt.

Az eszköz nélkül – lábbal, pusztá kézzel – testszerte történő, elhúzódo bántalmazás esetén azonban először abban a kérdésben kell állást foglalni, hogy az elkövető ölésre vagy testi sértésre irányuló szándékkal cselekedett-e. Amennyiben az ölésre irányuló szándék megállapítható, a sértettnek okozott sérülések nagyobb száma, súlya és jellege alapján – különösen, ha az aktív elkövetői tevélegesség több halálhoz vezető folyamatot is megindított – általában következtetés vonható az elkövetés embertelenségére is. Ilyenkor – mivel a vizsgálódás szempontjai eltérőek – a kétszeres értékelés tilalmának megsértéséről nincs szó.

Az elkövető tudatának az elkövetés idején át kell fognia a végrehajtás különös kegyetlenségét. Az elkövető ezzel kapcsolatos tudattartalmára a sérülések számából, a bántalmazás hosszantartó, elhúzódo voltából, a sértett látható szenvedéséből, illetőleg a sértettnek a végrehajtás ideje alatt tanúsított magatartásából vonható következtetés.

A különös kegyetlenséggel elkövetés felróhatósága mulasztásos emberölés esetén sem kizárt.

Az elkövetőnek a sértett megölése után tanúsított magatartása, pl. a holttest feldarabolása, elásása vagy elégetése, kívül esik az elkövetésen és általában a cselekmény felfedezésének a megghiúsítását célozza; ezért önmagában az ilyen magatartás nem valósítja meg a különös kegyetlenséggel elkövetést.

5. Fokozott büntetőjogi védelem illeti meg a hivatalos személyt [Btk. 459. § (1) bek. 11. pont] és a külföldi hivatalos személyt [Btk. 459. § (1) bek. 13. pont] a hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt ért élet elleni támadás esetén, ugyanígy a közfeladatot ellátó személyt [Btk. 459. § (1) bek. 12. pont] is, a sérelmére a feladata ellátása során, továbbá a hivatalos, a külföldi hivatalos avagy a közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kelt személyt a sérelmére megvalósított ölési cselekmény kapcsán.

Az elkövetésre indító motívumnak a jogi minősítés szempontjából nincs jelentősége. Akkor azonban, ha a hivatalos személy sértettet a hivatalos eljárása során tett intézkedése miatt, de a hivatali minőségének megszűnése után, vagy a közfeladatot ellátó személyt a feladatának ellátását követően, emiatt, illetve a támogatásukra, védelmükre kelt személyt utóbb e tevékenysége miatt éri az élet elleni támadás, az aljas indokból (célből) elkövetett emberölés állapítandó meg.

6. A több ember sérelmére elkövetett emberölés törvényi egység [összefoglalt bűncselekmény]. Megállapításának akkor van helye, ha az elkövető akár egyetlen akarat-elhatározásból fakadóan, egyidőben, illetőleg egymást követően, akár különböző időpontokban és eltérő akarat-elhatározásból hajtja végre vagy kísérel meg több ember

megölését. Nem előfeltétele tehát a törvényi egységbe foglalásnak az akarat-elhatározás egységessége és az időbeli közelség sem, de a felelősségrevonásnak egy eljárásban kell megtörténnie. Ez azt jelenti, hogy az emberölés büntettét megvalósító cselekményeknek egymással quasi halmazati viszonyban kell állniuk (következésképpen az emberölés büntettét elbíráló ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően véghezvitt emberölés már nem foglalható törvényi egységbe), s az egy eljárásban történő felelősségrevonás feltétele fennáll akkor is, ha perújítási tárgyalás eredményeként kerül sor a több ember sérelmére elkövetett emberölés megállapítására.

A Btk. 160. §-a (2) bekezdésének f) pontja alá tartozó összefoglalt bűncselekmény megállapítására csak tettesi (társtettesi) magatartással megvalósult részselekmények (emberölések) esetén kerülhet sor. A részesség járulékos jellegéből következik, hogy több ember sérelmére elkövetett emberölés büntette, mint alapcselekmény megállapíthatóságának hiányában, az ehhez kapcsolódó részesség sem állapítható meg. Amennyiben tehát nincs olyan elkövető, akinek a terhére legalább két sértett megölése, vagy egy ember befejezett megölése és egy személy ölésének megkísérlése tettesként (közvetett tettesként, társtettesként) megállapítható volna, több ember sérelmére véghezvitt emberölés büntetéhez (kísérletéhez) kapcsolódó részesi cselekményről akkor sem lehet szó, ha a több különállóan végrehajtott emberöléshez ugyanaz az elkövető nyújtott bűnszegédi támogatást vagy a több ember megölésére ugyanaz az elkövető bujtott fel.

A bűncselekmény befejezettségéhez legalább két ember halálának a bekövetkezése szükséges, így – feltéve, hogy a szándék több személy életének kioltására irányul – egy sértett halála és egy további kísérleti szakban rekedt ölési cselekmény esetén a több ember sérelmére elkövetett emberölés büntetének kísérlete állapítandó meg akkor is, ha az egyik ölési cselekmény egyébként – adott esetben önmagában minősített emberölést megvalósítva – befejeződött. (Értelemszerűen több ember sérelmére elkövetett emberölés büntetének kísérletéről van szó akkor is, amikor a két vagy több sértett ellen megkísérelt ölési cselekmény során halálos eredmény egyáltalán nem következett be.) A minősített eset csak a Btk. 160. §-a szerinti bűncselekmény vonatkozásában alkalmazható. Ha tehát a két sértett sérelmére megvalósított ölési cselekmény egyikét erős felindulásban követték el, a több emberen elkövetett emberölés megállapításának nincs helye.

7. A több ember életét veszélyeztetve elkövetett emberölés megállapításának akkor van helye, ha az elkövető szándéka meghatározott személy (vagy személyek) életének kioltására irányul, de a cselekményt úgy hajtja végre, hogy ezáltal a célszemélyeken kívül mások élete is – reális – veszélybe kerül. A befejezett és/vagy megkísérelt emberöléshez kapcsolódó több ember életének veszélyeztetése körében a minősítéshez legalább kettő vagy ezt meghaladó létszámú személyre nézve kell a veszélynek fennállnia. A veszély pedig az elkövetési cselekménnyel szükségszerű összefüggésben álló, még létre nem jött olyan helyzet vagy esemény, amelynek bekövetkezésével reálisan számolni kell, s amelynek bekövetkezése közvetlenül, avagy a testi épség vagy egészség jelentős sérelmén keresztül a fenyegetett személyek életének elvesztésével jár.

Az emberölésnek egyrészt több emberen, másrészt több ember életét veszélyeztetve elkövetése tehát nem zárja ki egymást; vagyis a több ember sérelmére elkövetett emberölés mellett adott esetben a több ember életét veszélyeztetve elkövetés is megállapítható.

8. A különös visszaeső fogalmát a Btk. 459. §-a (1) bekezdése 31/a) pontja határozza meg, arról pedig, hogy az emberöléssel kapcsolatos különös visszaesés szempontjából melyek a hasonló jellegű bűncselekmények, a Btk. 160. §-ának (6) bekezdése ad taxatív felsorolást.

Az egyazon törvényszakaszban szereplő szándékos bűncselekmények viszont a különös visszaesést tekintve „ugyanolyanok”, következésképpen különös visszaesőként elkövetett az emberölés – a Btk. 459. §-ának (1) bekezdése 31. pontjában a visszaesésre megállapított feltételek esetén –, ha az elkövetőt korábban emberölés előkészületének büntette [Btk. 160. § (3) bekezdés] miatt ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre.

A Btk. 459. §-ának (1) bekezdése 31. pontjában a visszaesésre megállapított feltételek esetén különös visszaeső az emberölés előkészületének büntettét megvalósító elkövető is, ha a bíróság megelőzően a Btk. 160. §-ának (1) vagy (2) bekezdésébe ütköző emberölés miatt ítélte végrehajtandó szabadságvesztésre, ám ebben az esetben a Btk. 160. § (2) bekezdésének h) pontja szerinti minősített eset megállapításának nincs helye, tekintve, hogy az emberölés minősített esetei a legalább kísérleti szakba lépett emberölési cselekményre vonatkoznak.

Az emberölés büntettét érintően a különös visszaesés alanyi jellegű, személyhez tapadó minősítő körülmény, amely kizárólag annak az elkövetőnek a cselekményét minősíti súlyosabban, akinél ez a tényező megállapítható. Közömbös tehát, hogy az egyik elkövetőnek a másik elkövető különös visszaesői minőségéről az elkövetéskor volt-e tudomása. Ehhez képest a társtettesek vagy a tettes és részes ölési cselekményének jogi minősítése ebből a szempontból eltérő lehet.

9. A tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölésnél a minősítés szempontjából kizárólag a sértett életkorának van jelentősége, közömbös tehát, hogy védekezésre képes volt-e vagy sem.

E minősített eset alá tartozik az újszülött megölése, nevezetesen az, amikor a szülő nő gyermekét a szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli.

Mindazonáltal az újszülöttnek a szülés tartama alatt vagy közvetlenül azt követően az anya általi megölése kapcsán – igazságügyi orvos- és pszichológus szakértő bevonásával – tisztázni szükséges, hogy az a különleges állapot, amely az újszülött világra hozatalával jár, befolyásolta-e, (s ha igen milyen mértékben) az elkövetőt a cselekményében. Ennek ugyanis a büntetés kiszabásánál jelentősége lehet, miként annak is, hogy a szülő nőt milyen ok vezette az ölésre. Így házasságon kívül szülő nő esetében figyelembe kell venni, hogy a magára hagyatottság érzése, a szűkebb környezet rosszallásától való félelem olyan motiváló tényező, amely számottevő enyhítő hatást jelenthet.

Az a körülmény, hogy az elkövető titkolja a terhességét, nem tesz előkészületeket a szülésre, s nem vesz igénybe orvosi ellátást, gondozást sem, önmagában még nem alapozza meg a cselekmény előre kiterveletkénti minősítését.

10. A (2) bekezdés j) pontja szempontjából védekezésre képtelennek kell tekinteni azt is, aki helyzeténél vagy állapotánál fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére [Btk. 459. § (1) bek. 29. pont]. E minősítő körülmény akkor róható fel, ha a sértett védekezésre képtelensége az elkövetőtől függetlenül állt elő, vagy azt az elkövető az ölési szándék kialakulását megelőzően – az ölési cselekménytől függetlenül – idézte elő.

A (2) bekezdés i) és j) pontjában meghatározott minősítő körülményeket tekintve leszögezhető, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött passzív alany önmagában az életkora folytán nem tekinthető védekezésre képtelen személynek. Ebből viszont az is következik, hogy az emberölés i) és j) pont szerinti (kétszeres) minősülése nem kizárt, erre akkor kerülhet sor, ha a cselekmény tizennegyedik életévét meg nem haladott életkorú személy sértettje helyzeténél vagy állapotától függetlenül ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére. A törvényhozó ugyanis a tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetést nem hozza közvetlen összefüggésbe a passzív alany védekezési képességével.

11. Az elhárításra korlátozottan képes személy sérelmére megvalósított emberölés csak akkor képez súlyosabban minősülő esetet, ha a korlátozottság a sértett idős korából vagy fogyatékosságából fakad. Amennyiben a sértett idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva egyáltalán nem képes a bűncselekmény elhárítására, azaz védekezésre képtelen, a Btk. 160. § (2) bekezdésének j) pontja alatti minősítő körülmény állapítandó meg. Ehhez képest az emberölés a (2) bekezdés j) és k) pontja szerint együttesen nem minősülhet.

Annak megítélése, hogy a sértett elhárításra korlátozottan volt-e képes egyrészt a sértett életkorának a mentális és fizikai állapotával összefüggésében kell jelentőséget tulajdonítani, másrészt a támadás jellegének és a kialakult erőviszonyoknak az egybevetését igényli.

III. Az emberölés és az öngyilkosságban közreműködés elhatárolása

Az öngyilkosság a magyar büntetőjog szerint nem bűncselekmény. A törvény azonban – a 160. § (5) bekezdése szerinti emberölés, illetőleg a 162. §-ban írt öngyilkosságban közreműködés című tényállásaiban – büntetni rendeli az öngyilkossághoz kapcsolódó (rábíró, azt elősegítő) magatartásokat.

1. Az emberölés Btk. 160. §-ának (5) bekezdése az öngyilkosságban közreműködéshez [Btk. 162. §] képest speciális törvényi tényállás, amely az emberölés alapesete szerint [160. § (1) bek.] rendeli büntetni azt, aki tizennegyedik életévét be nem töltött vagy akaratnyilvánításra képtelen személyt arra bírja rá, hogy maga váljon meg az életétől, ha az öngyilkosságot elkövetik.

A törvényi tényállás eredmény-bűncselekmény. Befejezettségéhez az szükséges, hogy az öngyilkosság végrehajtása folytán a passzív alany halála bekövetkezzék. Amennyiben tehát a passzív alany az öngyilkosság fogalmi ismérveit kimerítő magatartást megkezdte, de nem fejezte be, avagy befejezte, de a halál (az önkéntes elállás, illetőleg az önkéntes eredményelhárítás kivételével) bármely okból nem következik be, e bűncselekmény kísérletét kell megállapítani.

2. A Btk. 160. § (5) bekezdésének rendszertani elhelyezkedéséből és a 160. § (1) bekezdése szerinti büntetendőségéből, továbbá abból, hogy a cselekmény passzív alanya azonos a Btk. 160. § (2) bekezdésének j) pontjában meghatározott egyik lehetséges passzív alannyal, az következik, hogy ezt a cselekményt a Btk. 160. §-ának (2) bekezdésében felsorolt körülmények nem minősítik súlyosabban.
3. A Btk. 160. §-ának (1) bekezdésében és az (5) bekezdésében meghatározott bűncselekmények a különös visszaesés szempontjából ugyanolyan bűncselekmények.

Ebből, és az előbbieken írtakból az következik, hogy azzal szemben, akit korábban emberölés vagy a Btk. 160. § (6) bekezdése szerinti hasonló jellegű bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték és a Btk. 459. § (1) bekezdés 31. pontjában meghatározott időtartam alatt a Btk. 160. § (5) bekezdése szerinti bűncselekményt elköveti – a Btk. 160. § (1) bekezdésében meghatározott büntetési tételkeretből kiindulva – mint

különös visszaesővel szemben a Btk. 89. §-a alapján kell a büntetést kiszabni. Ellenben annak a személynek, aki a Btk. 160. §-ának (5) bekezdésében meghatározott bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésére ítéletét követően a Btk. 459. § (1) bekezdés 31. pontjában meghatározott időtartam alatt a Btk. 160. § (1) bekezdése szerinti [vagy értelemszerűen a 160. § (2) bekezdés a-g) illetve i-k) pontjai szerint minősülő] emberölést követ el, ez utóbbi cselekménye a Btk. 160. § (2) bekezdésének h) pontja szerint mint különös visszaesőként (is) elkövetett emberölésnek minősül.

4. A Btk. 162. §-ában meghatározott öngyilkosságban közreműködés törvényi tényállása kétféle elkövetési magatartást rendel büntetni: az öngyilkosságra rábírás és az öngyilkosság elkövetéséhez segítségnyújtást. Mindkét elkövetési magatartás kifejtése esetén a bűncselekmény már akkor befejezett, ha az öngyilkosságot megkísérlik, azaz akkor is, ha az öngyilkosság fogalmi ismérveit kimerítő magatartás nem eredményezi a halál bekövetkezését. A „bevégeztség” – a halál beállta – a törvényi tényállás teljességéhez nem feltétlenül szükséges.

- a) Az öngyilkosságra rábírás fogalmilag az öngyilkosság elkövetésére „felbujtás” [azért sui generis alakzat, mert az öngyilkosság nem büntetendő].

Ezért a rábíró magatartás megállapításához a felbujtás ismérvei az irányadók. Az eredménytelen rábírással a cselekmény kísérlete valósul meg.

- b) Eltérő azonban az öngyilkosságra rábíró magatartás jogi értékelése (minősítése) a passzív alanytól és az elkövető életkorától függően.

A Btk. 162. § (1) bekezdésében meghatározott alapeset elkövetője bárki lehet, passzív alanya (az öngyilkos) általában bármilyen tizennyolcadik életévét betöltött akaratnyilvánításra (legalább korlátozottan) képes személy. Ugyanígy felel a tizennyolcadik életévét be nem töltött elkövető is, aki akaratnyilvánításra (legalább korlátozottan) képes tizennegyedik életévét betöltött, de tizennyolcadik életévét be nem töltött passzív alanyt bír rá az öngyilkosságra.

Ha az elkövető a tizennyolcadik életévét már betöltötte és az általa öngyilkosságra rábírt akaratnyilvánításra (legalább korlátozottan) képes passzív alany a tizennegyedik életévét betöltötte, de tizennyolcadik életévét még nem, a Btk. 162. §-ának (2) bekezdése szerinti minősített eset valósul meg.

Amennyiben a cselekmény passzív alanya (az öngyilkos) a tizennegyedik életévét sem töltötte be, vagy betöltötte ugyan, de akaratnyilvánításra képtelen, függetlenül az elkövető életkorától nem a 162. §-ban meghatározott bűncselekmény, hanem az emberölés 160. § (5) bekezdése szerinti alakzata valósul meg. Befejezettségére az 1. pont alatt írtak az irányadók.

- c) Az öngyilkosságban közreműködés másik elkövetési magatartása, a más öngyilkosságához segítségnyújtás, az elkövető részéről fogalmilag a bűnsegéllyel azonosítható magatartást feltételez. Ehhez képest a segítségnyújtás lehet fizikai vagy pszichikai, történhet az öngyilkosság megkezdése előtt és az önpusztító magatartás folyamatában egyaránt, az előbbi esetben azonban nem lehet a pszichikai ráhatás öngyilkossági akaratot kialakító, hanem a már kialakult ilyen elhatározást erősítő, támogató. A segítség pedig nem nyilvánulhat meg az öngyilkosság fogalmi ismérveit kimerítő magatartás részleges, részbeni kifejtésében, mert ez a cselekvőség emberölés.

A segítségnyújtással elkövetett öngyilkosságban közreműködést illetően a 4/b) pontban kifejtett, a passzív alanyra és az alanyra (elkövetőre) vonatkozó elhatárolási elvek azzal az eltéréssel irányadók, hogy nemcsak 14. életévét betöltött és 18. életévét be nem töltött személy öngyilkosságában, hanem a 14. életévét be nem töltött személy öngyilkosságában való ilyen közreműködéssel is a Btk. 162. §-ának (2) bekezdésében megállapított minősített eset valósul meg, minthogy a Btk. 160. § (5) bekezdésében írt törvényi tényállás elkövetési magatartása között az öngyilkossághoz segítségnyújtás nem szerepel.

Akaratnyilvánításra képtelen passzív alany esetén, minthogy az ilyen személy általában az öngyilkosságra vonatkozó akaratelhatározásra sem képes, segítségnyújtással a 162. § szerinti bűncselekmény fogalmilag nem valósulhat meg. Ilyenkor a tárgyi értelemben öngyilkosságot kimerítő tevékenység „segítése” tulajdonképpen öngyilkosságra rábírás, ami a 160. § (5) bekezdésében meghatározott emberölés megállapítására ad alapot.

A Bszi. 37. §-a (1) bekezdése szerinti ülésen a Kúria által meghozott e jogegységi határozat elsősorban az élet elleni bűncselekmények törvényi tényállásait értelmezi, elvi tartalmú megállapításai azonban a testi épséget és egészséget sértő bűncselekmények elbírálásánál is figyelembe vehetők.

A jogegységi határozatot a jogegységi tanács a Bszi. 42. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi azzal, hogy az a Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve I. és II. részének helyébe lép.

Budapest, 2013. július 8.

Dr. Darák Péter s. k.,
a jogegységi tanács elnöke,

Dr. Akác József s. k.,
előadó bíró,

Dr. Belegi József s. k.,
bíró,

Dr. Czine Ágnes s. k.,
bíró

Dr. Csák Zsolt s. k.,
bíró

Dr. Csere Katalin s. k.,
bíró

Dr. Feleky István s. k.,
bíró

Dr. Ficsór Gabriella s. k.,
bíró

Dr. Katona Sándor s. k.,
bíró

Dr. Kiss Sándor s. k.,
bíró

Dr. Kónya István s. k.,
bíró

Dr. Krecsik Eldoróda s. k.,
bíró

Dr. Krémer László s. k.,
bíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Mészár Róza s. k.,
bíró

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k.,
bíró

Dr. Soós László s. k.,
bíró

Dr. Szabó Péter s. k.,
bíró

Dr. Székely Ákos s. k.,
bíró

Dr. Széplaki László s. k.,
bíró

Dr. Varga Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Vaskuti András s. k.,
bíró

a jogegységi tanács tagjai

A Kúria Büntető Jogegységi Tanácsa 4/2013. BJE jogegységi határozata

A Kúria Büntető Kollégiuma, mint Büntető Jogegységi Tanács a Kúria Büntető Kollégiumának vezetője által indítványozott jogegységi eljárásban Budapesten, a 2013. év július hó 8. napján tartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A Legfelsőbb Bíróságnak az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú Irányelvének III. részének helyébe az alábbi jogegységi határozat lép.

Indokolás

- I. A Kúria Büntető Kollégiumának vezetője a 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) 33. §-a (1) bekezdésének a) pontjában írt jogkörével élve a Bsz. 32. §-a (1) bekezdésének a) pontja alapján a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta. Álláspontja szerint ugyanis a Legfelsőbb Bíróság 15. számú, az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló Irányelvnek a jogos védelem kérdéseit tárgyaló III. része – alapvetően a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 2013. év július hó 1. napján történt hatálybalépésére tekintettel – újjáalkotásra szorul.
- A legfőbb ügyész maga is szükségesnek tartotta, hogy a Kúria a 15. számú Irányelv III. részének helyébe lépő jogegységi határozatot hozzon.
- Az élet és a testi épség védelméről szóló 15. számú Irányelv irányelvkénti fenntartását a Kúria Büntető Kollégiuma a 3/2013. BJE számú jogegységi határozatával megszüntette.
- A Bsz. 195. §-ának (3) bekezdésére figyelemmel, a Bsz. 34. §-a (4) bekezdésének b) pontja alapján a Kúria büntető jogegységi tanácsként eljáró Büntető Kollégium egyetértett az indítvánnyal abban, hogy a jogos védelem feltételeinek egységes értelmezése és alkalmazása érdekében jogegységi eljárás lefolytatása és – a 15. számú Irányelv irányelvkénti fenntartásának megszüntetését követően – jogegységi határozat hozatala szükséges.
- A Legfelsőbb Bíróság 15. számú – az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló, 1981. november 23-án meghozott és az élet védelmét fokozottabban biztosító 4. számú Irányelvet felváltó – Irányelve több évtizeden keresztül hasznosan szolgálta az ítélkezési gyakorlat egységének kialakítását. Az időközben bekövetkezett jogszabályi változások – főként a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépése – azonban indokolttá tették az irányelv alábbiakban részletezett korszerűsítését.

A jogos védelem kérdései

Magyarország Alaptörvényének V. Cikke kimondja, hogy „Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett, vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.” A jogtalan támadással szembeni védekezés alkotmányos alapjogként történő deklarálása a Büntető Törvénykönyv Általános Részében szabályozott jogintézményt, mint különösen védett értéket emelte ki, olyan felhatalmazást adva az ország polgárainak, amely a jogtalansággal szembeni ellenállást többé nem kivételes lehetőségnek, hanem mindenkit megillető természetes alapjognak ismeri el. E nagy jelentőségű jogalkotási megoldásnak következménye a 2012. évi C. törvény jogos védelmet szabályozó §-ainak (21–22. §), a jogos védelmet minden eddiginél szélesebb körben megengedő kodifikálása. A 15. sz. Irányelv III. részének megalkotása óta eltelt több mint három évtized törvényi változásai, a bírói gyakorlat ehhez igazodó alakulása, és elsősorban a jogos védelem említett rang- és felfogásbeli megváltozása szükségessé teszi a jogos védelem tárgyában folytatott létező ítélkezési gyakorlat továbbfejlesztését. Ez azt jelenti, hogy a 2012. évi C. törvény 2013. július 1-jén történő hatálybalépésétől kezdve a kódex 21. és 22. §-ainak alkalmazása során az ítélkezés alapozhat mindarra a korábbi évtizedekben kimunkált, és továbbra is fenntartható, elvi-dogmatikai alapokon nyugvó, a valóság szülte élethelyzetek elbírálásának tapasztalatai által megérlelt gyakorlatra, amely az új Btk. szabályozásában is felhasználható. Ugyanakkor a 2012. évi C. törvény, Alaptörvényből levezethető, megváltozott jogalkotói felfogásának következtében a törvény szövegébe épített új rendelkezések más tartalma indokolja, hogy a bírói gyakorlat a jogértelmezés és alkalmazás során szem előtt tartsa a következőket:

1. Btk. 22. § (1) bekezdés

A védekezést támadás előzi meg. Az elhárítás válasz a támadásra. A védekezés azért jogos, mert a támadás jogtalan. A jogosan védekező a jogot védi a jogtalansággal szemben. Korábbi – ám máig igaz – magyarázat szerint erőt alkalmaz az erőszak ellen. A támadás olyan tevékenység, amely megvalósítja valamely bűncselekmény (szabálysértés) törvényi tényállásának ismérveit. A támadás objektív ismérve annak jogtalansága. A jogtalan támadás elhárításának kockázatát, következményeit a támadónak kell viselnie.

Amennyiben az aktív magatartással megvalósuló támadás jogellenes állapotot eredményez, annak fenntartása érdekében a támadó által tanúsított passzív magatartás is jogtalan támadásnak minősül (BH 1997.512.).

A támadásnak „intézettnek”, vagy „közvetlenül fenyegetőnek” kell lennie. Intézett a támadás akkor, ha az elkövető valamely, a Különös Részben büntetni rendelt bűncselekmény (szabálysértés) törvényi tényállásának megvalósítását megkezdte. Közvetlenül fenyegető a támadás akkor, ha a támadás megkezdésétől azonnal vagy igen rövid időn belül reálisan tartani lehet.

A jogos védelmi helyzet mindaddig fennáll, ameddig a megtámadott okkal tarthat a támadás megkezdésétől vagy annak folytatásától.

A 22. § (1) bekezdése szerinti jogtalan támadás irányulhat személy ellen, javak ellen, a közérdek ellen.

A jogtalan támadás általában erőszakos, az elhárító cselekmény pedig mindig kényszerű.

Amennyiben a jogtalan támadás ténye megállapítható, úgy az elhárítás szükségessége nem vitatható. Az elhárítás szükségességének a mértéke azonban – a 22. § (3) bekezdése szerint – túlléphető.

Ha van jogtalan támadás, akkor annak az elhárítása szükséges. Az elhárító cselekmény is tevékenység, aktív szembeszegülés a támadással. A szükségesség azt jelenti, hogy a védekezőnek a jogtalan támadás elhárításához enyhébb védekezési mód nem állt rendelkezésére, mint amelyet alkalmazott. Ha volt más – enyhébb – mód az elhárításra, de annak megválasztásában a támadás okozta ijedtség vagy menthető felindulás a védekezőt meggátolta, akkor a cselekmény büntetendő, de a védekező nem büntethető a túllépés miatt. A védekező cselekmény jogszerűségének egyetlen kritériuma a szükségesség.

A 15. Irányelv III. részének 4. pontjában az arányossággal kapcsolatban kifejtettek a továbbiakban nem alkalmazhatók. Meghaladottá vált ugyanis annak vizsgálata, hogy „az elhárító magatartás nem idézett-e elő aránytalanul nagyobb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna”. Ennek az elvárásnak törvényi alapja korábban is hiányzott, a hatályos szabályozás pedig tudatosan mellőzte az arányosság fogalmának megjelenítését. Az előzőekben kifejtettekben következik, hogy a meg nem jelenített fogalom a szükségesség kritériumából vezethető le, s csak azon belül bír jelentőséggel.

A jogos védelem túllépéséért [2012. évi C. törvény 22. § (3) bek.] a védekező csak akkor felel, ha a jogtalan támadás belőle ijedtséget vagy indulatot nem váltott ki, s az enyhébb – ám célravezető – elhárítási módot tudatosan tette félre, amikor a súlyosabb kimenetelűt választotta, mert ezáltal a jogos védelmet a megtorlás eszközeként alkalmazta, amelyre ez a jogintézmény nem ad felhatalmazást.

Mindazonáltal a támadó és védekező cselekményének lehetséges eredményét egymáshoz viszonyítottan továbbra is vizsgálni kell, mert csak ezáltal érvényesülhet a 22. § (3) bekezdés tartalma, amely az elhárítás szükséges mértékének túllépésével továbbra is számol, s ha az ijedtségből vagy menthető felindulásból történik, úgy a büntetethez kizárja.

Az új törvény a jogos védelmet, a büntetethez kizáró vagy korlátozó okok között objektív büntetethez akadályként kezeli, amikor a jogos védelem során megvalósított cselekményt „nem büntetendőnek” tekinti. Tehát az a cselekmény, amelyet a védekező a jogtalan támadás elhárítása érdekében kifejt, – s az megvalósíthatja a Különös Rész valamely törvényi tényállását – nélkülözi a társadalomra veszélyességet, s ezáltal bűncselekményt nem valósít meg.

A bűncselekmény hiánya olyan büntetőeljárás akadály, amelynek hivatalból történő észlelése nemcsak a már megindított büntetőeljárás megszüntetését, vagy bírósági szakban, felmentő ítélet hozatalát kell eredményezze, de elejét veheti annak is, hogy a jogosan védekező egyáltalán büntetőeljárás hatálya alá kerüljön.

A 22. § (1) bekezdése szerinti jogos védelem korlátai:

- verbális cselekményekkel szemben nem vehető igénybe,
- megtorlásként nem alkalmazható,
- kölcsönös kihívás elfogadása mindkét fél számára a jogtalanság állapotát hozza létre,
- támadás kiprovokálása megfosztja a védekezőt az elhárítás jogszerűségétől,
- javak elleni, közvetlen erőszakkal nem járó cselekmény elhárítása a támadó életének kioltását általában nem eredményezheti. A 22. § (3) bekezdése szerinti túllépés azonban nem zárható ki.

A jogtalan támadás vagy azzal való fenyegetés értékelése a jogalkalmazón (ügyész, bíró) múlik, és ennek eredményeképpen juthat arra a megállapításra, hogy az intézett vagy fenyegető magatartás – akár a támadó személyének vétőképtelenségére, akár a magatartás súlytalanságára figyelemmel – nem indokolta az elhárító cselekményt, mert az nem volt szükséges, tehát a szükségesség hiányzott.

Ebben az esetben a jogalkalmazói értékítélet végkövetkeztetése a jogos védelem hiányát állapíthatja meg (pl. kerekesszékebe kényszerült, súlyosan mozgáskorlátozott egyén ütést szándékoló, ám azt végrehajtani komolyan nem képes mozdulata; hároméves gyermek általi tettlegesség).

2. A 2012. évi C. törvény korábbi kódexben előzménnyel nem rendelkező szabályozása az ún. szituációs jogos védelmi helyzet bevezetése, tartalmilag új, és a taxatív felsorolt eseteihez megdönthetetlen vélelmet társított. A 22. § (2) bekezdésében felsorolt esetekben ugyanis a jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna. Ez kétségtelenül azt jelenti, hogy a második bekezdés a)–c) pontjaiban megkívánt feltételek megvalósulása esetén további mérlegelés szükségtelen, és a védekező cselekménye már megvalósulásakor nem büntetendő, mert nélküli a társadalomra veszélyességet, éppúgy, mint a 22. § (1) bekezdése alapján az elhárító cselekmény kifejtője esetében.

Éppen a 22. § (1) bekezdésének rendelkezésével azonos szóhasználatból következik, hogy a jogos védelemnek e kiemelt és megdönthetetlen vélelemmel összekapcsolt esetei is kivétel nélkül feltételezik a jogtalan támadás megvalósulását. E fogalommal kapcsolatban mindazt vizsgálni kell, amely a 22. § (1) bekezdése során sem mellőzhető. A jogtalan támadás rendszerinti erőszakossága és az elhárítás kényszerűsége ezekben az esetekben is előfeltétele a védekezés jogszerűségének. A törvény azonban ezekben az esetekben a jogtalan támadást – azok számbavehetetlen sokfélesége közül – leszűkíti a személy elleni támadásra, lakásba történő jogtalan behatolásra, illetve lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolásra, ha ezek az esetek alpontokban megjelölt időszakban vagy módon valósulnak meg.

Az e törvényi feltételek mellett megvalósuló – mindig aktív magatartással elkövetett – jogtalan támadások esetén a támadó konkrét szándékának további vizsgálata szükségtelen.

A 22. § (2) bekezdésében modellezett esetekben a jogalkotó az erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására a jogos védelmi helyzetet kiszélesítette, és a támadás irányultságára, idejére, módjára, körülményeire tekintettel törvényi vélelmet állított fel arra, miszerint az a)–c) pontokban megkívánt feltételek mellett a támadást a védekező élete ellen irányultnak is kell tekinteni. A jogalkotó a jogellenes cselekmények sértettjeinek helyzetét figyelembe véve értékelte azt, hogy a jogtalanul megtámadottak a támadóhoz képest többszörös hátrányban vannak, mert a támadó dönti el a támadás célját, helyét, idejét, módját. A védekezőt mindez felkészületlenül éri, és ezért az esetek többségében kiszolgáltatott helyzetben van. Ellenszegülésének sikere is kétséges, sőt olykor kimenetele csupán a véletlen, szerencsén múlik. Különösen igaz ez azokban az esetekben, amikor a jogtalan támadás éjjel, felfegyverkezve, fegyveresen vagy létszámfölényben levő támadók által történik.

A személy elleni jogsértő magatartásokkal szemben a védekezés korlátlanúsága is ebből a megfontolásból lett törvény által elismerve, olyan elkövetési mód vagy napszak mellett, ahol a jogtalan támadás elhárítása, az annak érdekében kifejtendő aktív ellenszegülés eleve esélytelenebb, kockázatosabb.

A 22. § (2) bekezdésében említett elkövetési idő alatti vagy elkövetési módok megvalósításával kifejtett jogtalan személy elleni támadást – arra való tekintet nélkül, hogy az ténylegesen milyen sérelem okozására irányult – úgy kell tekinteni, hogy az a megtámadott élete ellen is irányult, tehát a védekező a jogtalan támadó életét védelmi cselekményével kiolthatja. A jogalkotó az élet kioltására irányuló támadás törvényi vélelmével a védett jogtárgyak egyenértékűségét hozta be, és a bírói gyakorlat által kimunkált azt az elvet emelte törvényi rangra, mely szerint az élet ellen irányuló támadás elhárításakor a védekezés – eredményre tekintet nélkül – korlátlan.

A 22. § (2) bekezdésének a) és b) pontjaiban szabályozott esetei a hozzájuk tartozó alpontokkal konjunktívák, vagyis az a), illetve b) pont a hozzátartozó valamelyik alponttal együtt külön-külön alkot együttes feltételt.

Ezek bármelyikének megvalósulása megalapozza a védekezés teljes szabadságát, amely azt jelenti, hogy ha a támadás jogtalansága megállapítható, úgy az elhárítás szükséges, a túllépés fogalmilag kizárt, ezért nem is vizsgálható.

A 22. § (2) bekezdésének c) pontja pedig a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolás esetével egészíti ki az előző két esetkört, s a c) pontban megkívántak megvalósulása önállóan alapozza meg a törvényi vélelmet.

A 22. § (2) bekezdés b) pontja szerinti lakásba történő jogtalan behatolás, maga a jogtalan támadás, mely azonban kizárólag aktív magatartással valósítható meg. Nem alapozza meg ezt a jogos védelmi helyzetet, ha a lakásba jogszerűen bejutó személy utóbb a lakást felszólítás ellenére nem hajlandó elhagyni. A fegyveresen, illetve felfegyverkezve történő elkövetés értelmező rendelkezéseit a 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdésének

5. és 6. pontjai tartalmazzák, amelyek megegyeznek az 1978. évi IV. tv. 137. §-ának 4. a), b) pontjaiban adott meghatározásokkal, ezért alkalmazásuk nem okozhat gondot, mert folytatható a létező ítélkezési gyakorlat.

Az éjjel fogalmára sem az új, sem a korábbi Btk. nem ad meghatározást, azonban a magánlaksértés ítélkezési gyakorlata ennek a napszaknak az értelmezését kialakította, országosan egységesen kezeli, és nincs olyan ok, amely miatt attól eltérni kellene, tehát az a jogos védelem új rendelkezéseinél is változatlanul irányadó.

A lakás, illetve a lakáshoz tartozó bekerített hely fogalmára ugyanez a megállapítás vonatkozik.

A 22. § (2) bekezdésének b) és c) pontjaiban szabályozott esetek nem személy elleni támadásról szólnak, hanem a lakásba történő jogtalan behatolást, vagy a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolást minősítik jogtalan támadásnak, a b) ponthoz kapcsolt alpontok valamelyikének együttes megvalósulásakor, illetőleg a c) pontban megkívántak teljesülésekor. Nyilvánvaló azonban, hogy a jogellenes magatartások e bármelyikének csak úgy van – a szóban levő törvényhely alkalmazhatósága szempontjából – értelme, ha a külön nevesített és jogtalan támadásnak minősített magatartások bármelyikének hatókörében olyan véttlen személy tartózkodik, aki védekezni kényszerül, és a támadást el kell hártania. A 22. § (2) bekezdése ugyanis félreérthetetlenül védekezőről rendelkezik.

A b) és c) pontokban modellezett helyzetek tehát logikailag kapcsolódnak az a) ponthoz, mert a lakásba, illetőleg a lakáshoz tartozó bekerített helyre jogtalan behatolás közvetlen veszélyt jelent az elhárító cselekmény kifejtőjére. Ez igaz akkor is, ha az elhárító cselekmény nem önvédelem, hanem más javainak az oltalma érdekében valósul meg.

A 2012. évi C. törvény általános indoklásából megismerhető jogalkotói akarat világos célkitűzése „a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására, a jogos védelmi helyzet kiszélesítése”. A jogalkotó tehát a jogos védelmet tágítani, nem pedig szűkíteni kívánta. A 22. § (2) bekezdésének törvényi vélelemmel megerősített esetei ezért nem rontják le a korábbi ítélkezési gyakorlat által kimunkált és követett azon elvet, mely szerint – a védett jogtárgyak egyenrangúságára figyelemmel – az élet elleni támadással szemben a védekezés szükséges mértéke nem léphető túl. Ennek hangsúlyozása azért fontos, mert a 22. § (2) bekezdésében megkívántak nélkül is a 22. § (1) bekezdése szerinti szabályozás alapján megállapított jogos védelem sem zárja ki annak lehetőségét, hogy az élet elleni támadást a védekező a támadó életének kioltásával hártsa el.

3. A 2012. évi C. törvény 21. §-a szerinti jogos védelem:

Az ún. megelőző jogos védelem kodifikálása a 2009. évi LXXX. tv. 5. §-a által történt meg, és 2009. augusztus 9-től hatályos. Az új Kódex tartalmilag az 1978. IV. törvény 29/A. §-a szerinti szabályozást vette át, nem lényeges szövegtelréssel. A 22. § rendelkezéseire képest az érdemel kiemelés, hogy a közérdek védelmében nem vehető igénybe, és jövőbeni ki nem számítható támadás elhárítása érdekében alkalmazható. Túllépése fogalmilag azért kizárt, mert ha a testi épség sérelméről súlyosabb (élet kioltásával járó) következménnyel jár, úgy a védekező emberölés miatt lesz felelősségre vonható, sőt a 21. § szerinti jogos védelem nem fogja megilletni.

A megelőző jogos védelemnek nincs kialakult ítélkezési gyakorlata. A jogos védelem büntető ítélkezésbeni tapasztalataira, és az annak gyakorlatából felhasználható jogértelmezésekre figyelemmel megjegyzést érdemel, hogy ha a „telepített” védelmi eszköz – a bekövetkező jogtalan támadást érzékelve – akkor lép működésbe, amikor a védelmi eszköz telepítője maga is jelen van, akkor az aktualizálódott elhárító cselekményt nem a 21. §, hanem a 22. § (1) vagy (2) bekezdése szerint indokolt megilletni.

4. A jogos védelem körében kifejtett cselekmény értékelése megelőzi az erős felindulásban elkövetett emberölés [2012. évi C. törvény 161. §] miatti felelősség megállapítását. Ha a jogos védelmi helyzetben cselekvő a jogos védelmi helyzet megszűnése után, de a jogtalan támadás miatt kialakult menthető felindulásában követi el a cselekményt, vagyis időbelileg lépi túl a jogos védelem körét, a cselekmény a 161. § szerint minősülhet.

Az időbeli túllépés lehetősége a 22. § (2) bekezdése szerinti szituációs jogos védelem eseteivel kapcsolatban sem zárható ki.

5. Ha az elkövető a valóságos helyzet téves felismerése folytán abban a tudatban cselekszik, hogy ellene jogtalan támadást intéztek, vagy ilyenekkel közvetlenül fenyegették (vélt jogos védelem), a tévedésre vonatkozó rendelkezéseket [2012. évi C. törvény 20. §] kell alkalmazni.

E jogegységi határozat a Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve III. részének helyébe lép.

A Bszi. 37. §-a (1) bekezdése szerinti ülésen a Kúria által meghozott e jogegységi határozatot a jogegységi tanács a Bszi. 42. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi azzal, hogy az a Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve III. részének helyébe lép.

Budapest, 2013. július 8.

Dr. Darák Péter s. k.,
a jogegységi tanács elnöke

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k.,
előadó bíró

Dr. Akác József s. k.,
bíró

Dr. Belegi József s. k.,
bíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
bíró

Dr. Csák Zsolt s. k.,
bíró

Dr. Csere Katalin s. k.,
bíró

Dr. Feleky István s. k.,
bíró

Dr. Ficsór Gabriella s. k.,
bíró

Dr. Katona Sándor s. k.,
bíró

Dr. Kiss Sándor s. k.,
bíró

Dr. Kónya István s. k.,
bíró

Dr. Krecsik Eldoróda s. k.,
bíró

Dr. Krémer László s. k.,
bíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Mészár Róza s. k.,
bíró

Dr. Soós László s. k.,
bíró

Dr. Szabó Péter s. k.,
bíró

Dr. Székely Ákos s. k.,
bíró

Dr. Széplaki László s. k.,
bíró

Dr. Varga Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Vaskuti András s. k.,
bíró

a jogegységi tanács tagjai

A Kúria 1/2013. KMJE jogegységi határozata

A Kúria öttagú közigazgatási jogegységi tanácsa a Kúria Elnöke által kezdeményezett jogegységi eljárásban meghozta a következő

jogegységi határozatot:

Az adótitok a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény XX. fejezete alá tartozó közigazgatási perekben a Pp. 119. § (2) bekezdés első mondata szerinti külön törvényben meghatározott titoknak minősül. Perbeli védelmét a célhoz kötöttség elvével összhangban kell ellátni.

A közigazgatási perekben a felek részére a bíróság által felülvizsgált határozatokban felhasznált adótitok teljes körű megismerését biztosítani kell. Amennyiben ezt nem teszik lehetővé, úgy a meg nem ismerhető adótitok bizonyítékként nem használható fel.

A közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata során a bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő jogosult megismerni és értékelni mindazon adótitkot, amelyre feladatának teljesítése végett szüksége van.

Indokolás

I. A Kúria Elnöke a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 32. § (1) bekezdés a) pontja alapján jogegységi eljárás lefolytatását kezdeményezte az alábbi kérdésekben:

- az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (a továbbiakban: Art.) 53–55/B. §-aival szabályozott adótitokra vonatkozó rendelkezések a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 119. § (2) bekezdése alá tartozó „külön törvényben meghatározott” titoknak minősíthetőek-e, s ezáltal az arra vonatkozó titokvédelmi rendelkezések alkalmazhatóak-e;
- milyen perjogi következményei lehetnek az adóhatározat felülvizsgálatára irányuló közigazgatási perben annak, ha az adóhatóság a felperes részére nem kívánja rendelkezésre bocsátani adótitokra hivatkozással az adóhatározathoz kapcsolódó adatokat, illetve azt kizárólag a bíróság részére kívánja megismerhetővé tenni;
- az adóhatározat bírósági felülvizsgálatára irányuló közigazgatási perben milyen perjogi következménye van annak, ha az alperes a szakértői bizonyításhoz nem bocsátja rendelkezésre az adótitkot képező adatot.

Az indítvány szerint az adó és illetékhatározatok felülvizsgálatával kapcsolatos közigazgatási perekben hosszabb ideje jelenlévő és vitatott kérdés az adótitokra vonatkozó rendelkezések alkalmazhatósága.

Az adótitokkal, illetőleg általában a különböző típusú titkokkal kapcsolatos eljárási viták háttérében a polgári peres eljárás alapelvi szintű nyilvánossága, valamint az adat- és titokvédelemhez való érdekek ütközése áll. Merőben eltérő irányú jogosultságok és kötelezettségek konfliktusáról van szó, amelyet a Pp. szabályai megkísérelnek ugyan kezelni, de a titokvédelem köre és lehetőségei az adótitok tekintetében vitára adhatnak alapot.

Az indítvány értelmében a Pp. 119. § (2) bekezdés szerinti „külön törvényben meghatározott, más titkot tartalmazó irat” fogalma az adótitok eljárásjogi helyzetét is – elvileg – rendezhetővé tenné, mivel nyilvánvaló, hogy az adótitok a szabályozás szintje alapján – hasonlóan a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 50. § (1) bekezdés szerinti banktitkokhoz, illetve a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény (a továbbiakban: Bizt.tv.) 153. § szerinti biztosítási titkokhoz – a „külön törvényben meghatározott más titoknak” minősíthető. Az adótitokkal összefüggésben az indítványozó utalt arra is, hogy a közigazgatási perben általában olyan adótitok érintett, amely a perben nem szereplő, „harmadik” személyhez kapcsolódik (összehasonlítva adatként, vagy forgalmi értékadatként), s e tekintetben a titoktartás alóli felmentésre vonatkozó szabályok alkalmazhatósága is kérdéses, utalással a Pp. 192. § (3) bekezdésére.

A közigazgatási perekben fő szabály szerint, a Pp. 164. § alapján a felperest terheli annak bizonyítása, hogy az alperes határozata jogszabálysértő, illetőleg az általa állított körülményeket, tényeket felperesnek is bizonyítania kell. A bizonyítási teher a Pp. 336/A. § (2) bekezdés szerint módosulhat, de ez nem érinti az adótitkot tartalmazó adatok megismerhetőségének kérdését, mivel bármely bizonyítási helyzetben az ilyen adat megismerhetősége alapvetően érinti a fél perbeli jogainak gyakorlását. A Pp. kontradiktórius rendszerében nincs arra lehetőség, hogy csak az egyik peres fél, vagy a bíróság legyen valamennyi peradat birtokában, illetve a másik fél titokvédelmi hivatkozás miatt ne ismerhesse meg azokat az adatokat, amelyekre a bíróság a döntését alapozta. Az indítvány utalt a civilisztikai kollégiumvezetők 2010. évi országos értekezletének a titokvédelmi szabályok kapcsán kifejtett

álláspontjára, amely ugyanezen következtetést az alapvető perbeli jogosultságok és kötelezettségek rendszeréből vonta le.

Az indítványozó szerint a Pp. 192. § (3) bekezdés és 192/A. § szerinti, a titoktartás alóli felmentés megadására vonatkozó szabályozásából is arra lehet következtetni, hogy a bíróság részére egyoldalúan előterjesztett, titokvédelem alá eső irat bizonyítékként való figyelembevételére csak akkor van lehetőség, ha azt a másik peres fél is megismerheti, adott esetben a titokra vonatkozó titokvédelmi rendelkezések megtartása mellett.

Az adó- és illetékperekben az igazságügyi szakértő akkor tudja feladatát teljesíteni, amennyiben az adóhatóság által korábban figyelembe vett – de tartalmában adóitkot jelentő – összehasonlító adatokat részletesen, az adóitok alanyára is tekintettel vizsgálja. A szakértői eljárás titokvédelmi rendelkezéseit az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: Szak.tv.) 12. § (2) bekezdése tartalmazza, illetőleg e körben szintén felmerülhet a Pp. 119. § alkalmazása. Az ingatlanok forgalmi értékével kapcsolatos problémákat a Szak.tv. 2012. évi CLXXXIV. törvény 40. §-ával módosított 12. § (4) bekezdése részben megoldotta, amikor úgy rendelkezik, hogy a bírósági eljárásban kirendelt szakértő – feladatának teljesítése érdekében – az állami adóhatóság összehasonlító értékadatok szolgáltatására irányuló eljárása keretében az ingatlan helyrajzi számát is jogosult megismerni. Az adóperekben a szakértői bizonyítás irányulhat más szakkérdést érintő területekre is (vállalkozások által alkalmazott haszonkulcs, veszteségnorma, árképzés), ahol, szintén adóitkoknak minősülő adatok merülhetnek fel. Erre tekintettel a jogszabály-módosítás ellenére is indokolt annak eldöntése, hogy az adatok szolgáltatásának mellőzése milyen hatással lehet a bírósági döntésre.

Az indítványozó kiemelte, hogy az adó- és illetékperekben lefolytatandó bizonyítás lehetőségeit a jogegységi tanács döntése mindhárom kérdésben alapvetően érinti, s egyben irányt mutathat más típusú adat- és titokvédelmi rendelkezések bizonyítást érintő következményeinek értelmezésében is.

II. A Legfőbb Ügyész elsődlegesen a jogegységi eljárás Bszi. 39. § (2) bekezdés alapján történő megszüntetését indítványozta, mert álláspontja szerint kérdéses a Bszi. 32. § (1) bekezdés a) és b) pontja szerinti feltételek fennállta. Utalt arra, hogy a Bszi.-nek az Alaptörvény 25. cikkének (2) bekezdésével összhangban történő értelmezése alapján, figyelemmel a jogintézmény történeti előzményeire vonatkozó 40/2007. (VI. 20.) AB határozatra, aggályos a preventív jellegű jogegységi határozat meghozatala.

A Legfőbb Ügyész jogegységi indítvány érdemében kifejtett álláspontja szerint nincs törvényi akadálya, hogy az Art. 53. § (1) bekezdés szerinti adóitok körébe tartozó adat – más jogviszonnal való érintettsége okán – egyidejűleg üzleti-, hivatásbeli titoknak, törvényben meghatározott egyéb titoknak (bank-, biztosítási-, értékpapír stb. titoknak, az adóitokkal együtt ágazati titoknak) minősüljön, vagy egyidejűleg a magántitok körébe essen. Ezen okokból nem csak az „általános jellegű eljárási jogosultságokat és kötelezettségeket” kell egymással összeegyeztetni, hanem figyelemmel kell lenni a harmadik személyek azon érdekére is, hogy esetükben a bizalmas információk ilyen jellege megmaradjon. Mindezeket össze kell egyeztetni a Pp. XX. fejezete szerinti perekben az arányos közteherviseléshez fűződő közérdekkel.

A Legfőbb Ügyész az Emberi Jogok Európai Bíróságnak, az Európai Unió Bíróságának és az Alkotmánybíróság gyakorlatának felhívásával kifejtette, a tisztességes eljáráshoz való jog magában foglalja fegyverek egyenlőségének és a kontradiktórius eljárásnak az elvét (EJEB Szwabowicz kontra Svédország ítélet 1959. június 30., Ruiz-Mateos kontra Spanyolország ítélet 1993. június 23.). A 2003. szeptember 24-ei Dowsett kontra Egyesült Királyság ítélet kapcsán viszont arra hivatkozott, hogy nem lenne ellentétes az EJEB gyakorlatával, ha a nemzeti bíróság olyan bizonyítékokat venne figyelembe, amelyeket közvetlenül észlel, de amelyeket közérdek vagy magánszemélyek jogainak, jogos érdekeinek a védelme érdekében nem tesz hozzáférhetővé a felek-, vagy valamelyik fél számára. Az eljárás tisztességes voltát az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével kell megítélni, az eljárás egyes „részletek hiánya” mellett még lehet tisztességes. Az Európai Unió Bírósága a tisztességes eljárás elvét a közösségi jog alapvéneke tekinti, de megengedi, hogy bizonyos információkat ne bocsássanak a felek rendelkezésére, ha ezt fontos közérdek vagy harmadik személyek alapvető jogainak védelme indokolja (Solvay SA kontra Európai Bizottság T-58/01., Varec SA kontra Belga Állam C-450/06.).

A Legfőbb Ügyész álláspontja szerint az adóitok, mint ágazati titok a Pp. 119. § (2) bekezdés szerinti külön törvényben meghatározott titok. Az Art. 54. § (7) bekezdés a) pontja megengedi, hogy az adóhatóság az adóitkot a bíróság megkeresésére átadja. Sem az Art., sem a Pp. nem tartalmaz olyan további törvényi rendelkezést, amely a bíróság számára lehetővé tenné, hogy a megismert adóitkot harmadik személyek – ide értve a feleket és a szakértőt is – előtt felfedje. Nincs az Art.-ben törvényi akadálya annak, hogy ezeket az adatokat a bíróság az érintett hozzájárulása hiányában is bizonyítékként értékelje, de ez nem járhat az adóitok harmadik személyek előtti feltárásával.

A Legfőbb Ügyész hangsúlyozta, hogy az adatok át nem adásának eljárásjogi következménye kapcsán a Pp. 3. § (6) bekezdéséből következően nincs arra törvényi lehetőség, hogy a bíróság a döntését olyan adatokra alapozza, amelyet a felek valamelyike nem ismerhetett meg vagy azokra nem nyilatkozhatott. A Pp. 336/A. § (2) bekezdéséből következik, hogy a hivatalból indult közigazgatási eljárások esetében a Pp. XX. fejezete szerinti perekben a bizonyítási teher mindig fordított, és a bizonyítás elmaradása a közigazgatási szerv terhére esik. Kérelemre indult eljárások esetében nem szükségszerűen, de megalapozatlan lehet a határozat, ha azt olyan adatra alapozza a közigazgatási szerv, amelyet az ügyfél nem ismerhetett meg.

Ha az adóhatóság a szakértő részére nem adja át az adatokat a Szak.tv. 12. § (4) bekezdés szerint, akkor annak eljárásjogi következményei azonosak az előzőekkel.

A jogegységi indítványban foglalt ügykörben általában a perben szereplő személyek titka érintett. A polgári perek összességét figyelembe véve nem csak a perben nem szereplő személyek titkainak bizonyítékként történő felhasználása ütközik akadályokba, hanem a jogalanyok bírósághoz való fordulásának joga is csorbulhat.

III. A Kúria Elnöke a Bszi. 32. § (1) bekezdés a) pontja alapján indítványozta a jogegységi eljárást. A Bszi. 32. § (1) bekezdés a) pontja szerint jogegységi eljárásnak van helye, ha joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala, korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése szükséges.

A Magyar Királyi Kúria döntvényei a jogegység biztosításának módjában nemzeti jogtörténeti előzményeket jelentenek. Ismételten a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény vezette be a jogegységi eljárást. E törvény 29. § (1) bekezdés a) pontja szerint jogegységi eljárásnak volt helye, ha a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala szükséges.

A joggyakorlat továbbfejlesztését célzó-, a Legfőbb Ügyész indítványában preventív-ként jelölt jogegységi eljárás kérdéséről az Alkotmánybíróság a 40/2007. (VI. 20.) AB határozatában döntött.

A jelenleg hatályos Bszi. 32. § (1) bekezdés a) pontja tartamilag a korábbi Bszi. 29. § (1) bekezdés a) pontjával azonos. Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) 19. cikk (2) bekezdése 2013. április 1-jei hatállyal megváltoztatta az Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezések 5. pontját a következő szöveggel: „Az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítik. E rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat.” Ez a megfogalmazás – szemben a betervezett törvényjavaslattal – lehetővé teszi a joghatások tekintetében a korábbi alkotmánybírósági döntésekre való hivatkozást. Ugyanakkor a korábbi Alkotmányon alapuló határozatokban kifejtett elvi jellegű megállapítások felhasználása megkívánja az előző Alkotmány és az Alaptörvény megfelelő szabályainak tartalmi összevetését, a felhasználás indokoltságát. Az Alkotmánybíróság a II/3484-11/2012. ügyiratszámú döntésében kifejtette, hogy „[a] hazai és európai alkotmányjogi fejlődés eddig megtett útja, az alkotmányjog szabályszerűségei szükségképpen hatással vannak az Alaptörvény értelmezésére is. Az Alkotmánybíróság az újabb ügyekben vizsgálendő alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indoklásába történő beillesztése.”

Ennek alapján az Alaptörvény negyedik módosítását követően sincs akadálya annak, hogy a Kúria az egyes jogintézmények által kiváltott joghatások elemzésénél, vagy egymáshoz való viszonyításuk során figyelembe vegye az Alkotmánybíróság határozatait. Különösen nincs akadálya akkor, amikor az alkotmányi és alaptörvényi szabályok egyezőségén túl az Alaptörvény időbeli hatálya alá tartozó és a korábban az Alkotmánybíróság által már vizsgált jogszabályok tartalmukban azonosak. Ez a feltétel áll fenn a 40/2007. (VI. 20.) AB határozatnak a jogegységi eljárásban való felhasználása során is.

Az Alkotmánybíróság a 40/2007. (VI. 20.) AB határozat indoklásának III.1.1. pontjában úgy foglalt állást, hogy a joggyakorlat továbbfejlesztése fogalmába kétségtávol beleérthető, hogy a továbbfejlesztés az egységes gyakorlathoz képest eltérő értelmezési irány megfogalmazását is jelentheti. Minderre azonban csak joggyakorlat alapján van lehetőség, amely eleve kizárja azt, hogy még nem értelmezett normához ún. preventív jogegységi határozat kapcsolódjon. Az elvi kérdések jogegységi határozattal való eldöntése pedig – az előzőekkel összhangban – a norma alkalmazása során felmerült különböző (általános érvénnyel megfogalmazott) értelmezések egységesítésének eszköze.

A határozat a bírósági jogértelmezés és a bírói függetlenség kapcsolatát vizsgálva tartalmazza, hogy a jogalkalmazás egységének biztosítására többféle alkotmányos megoldás lehetséges az igazságszolgáltatás rendszerén belül, és a jogegységi eljárás elrendelésére vonatkozó rendelkezésekből nem következik, hogy a Legfelsőbb Bíróságot preventív – még nem alkalmazott törvény értelmezésére irányadó – jogegységi határozat meghozatalára jogosítják fel.

A III.2.1. pontban kifejtettek jelen jogegységi eljárásban is irányadók: a jogegységi határozat nem a jogalkalmazási gyakorlatot megindító, hanem a jogalkalmazási gyakorlatra tekintettel meghozott döntés. Az ítélkezési gyakorlat egy-egy problémájának esetleg új megközelítések alapján történő rendezése – a törvény szóhasználata szerint „továbbfejlesztése” – alapot adhat jogegységi eljárás megindítására.

A 40/2007. (VI. 20.) AB határozatra tekintettel a „preventív jogegységi határozat” a még nem alkalmazott törvény értelmezéséhez kapcsolható, ezekben az esetekben a jogegységi határozat valójában jogalkotásra irányulna. A joggyakorlat továbbfejlesztésére irányuló jogegységi határozat meghozatala akkor lenne aggályos, ha a kihirdetett, de még hatályba nem lépett, vagy a már hatályba lépett, de természetéből eredően még nem alkalmazandó jogszabályhoz kapcsolódna.

A Kúria elnöke által kezdeményezett jogegységi eljárás a Pp. 119. § (2) bekezdését, és az Art. 53–55/B. §-ait érinti, melyeket nyilvánvalóan nem lehet „még nem alkalmazott törvény”-nek tekinteni, a jogegységi eljárás az ítélkezési gyakorlat új megközelítések alapján történő rendezése irányul.

A jogegységi határozat jellege kapcsán azt is hangsúlyozza a Jogegységi Tanács, hogy jelen ügyben az eljárásjogi helyzet alapvetően különbözik a Legfőbb Ügyész indítványában hivatkozott ügyek eljárásjogi helyzetétől. Az adótitok perbeni alkalmazása a bizonyítás felvételére tartozik és a jogegységi döntés alapjául szolgáló kérdésekben a bíróság nem hoz, illetve nem is hozhat formai határozatot, ezért nem lehet megkövetelni ebben a tárgyban esetleges ellentétes tartamú határozatok meglétét. Kizárólag a bíróság érdemi döntéséből lehetne következtetni az adótitok perbeni kezelésének módjára, azonban az ügy érdemét érintő döntés nem teszi lehetővé a bizonyítás felvételre tartozó kérdésben önálló jogegységi eljárás lefolytatását. Más megfogalmazásban tehát, a bizonyítás irányát és érdemét meghatározó, de formai határozattal nem érintett jogalkalmazási kérdésekben is helye van jogegységi eljárás lefolytatásának, a Bszi. szerinti általános feltételek adottak.

Az előzőekre tekintettel a Kúria Jogegységi Tanácsa nem látott indokot a Bszi. 39. § (2) bekezdés a) pontja szerinti jogegységi eljárás megszüntetésére, a jogegységi eljárást a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében lefolytatta.

IV. A korlátozott körben megismerhető információk és adatok egy részére – sajátos tartalmi jellemzők alapján – az egyes ágazati jogszabályok különleges titokvédelmi előírásokat alkalmaznak. Ilyen, sajátos szabályozás által meghatározott titok különösen a Hpt. 50. § (1) bekezdés szerinti banktitok, a Bizt.tv. 153. § szerinti biztosítási titok, és az Art. 53. § (1) bekezdés szerinti adótitok.

Egy konkrét információ különböző jogviszonyokban eltérő jellegű titoknak minősülhet. Így például személyes adat minősülhet a Ptk. 81. § (2) bekezdés szerinti üzleti titoknak és a Bizt.tv. 153. § szerinti biztosítási titoknak vagy az Art. 53. § (1) bekezdés szerinti adótitoknak. A titok minősítését az érintett anyagi jogszabály határozza meg.

Az adótitok fogalmát az Art. 53. § (1) bekezdése rögzíti – az adózást érintő tény, adat, körülmény, határozat, végzés, igazolás vagy más irat –, azzal, hogy nem tekinti ebbe a körbe tartozónak az 53. § (4) bekezdés szerinti nyilvános cégadatot, a céginformációs és az elektronikus cégeljárásban közreműködő szolgáltatótól kérhető adatot, valamint azt az adatot, amely alanyával (adóalannal vagy adózóval) nem hozható kapcsolatba.

Az adótitok bíróság előtti felhasználása során a bíróság formálisan, az adatvédelmi jogszabályok szempontjából adatkezelőnek minősül. A bíróság előtt felmerülő adatoknak a felek és más perbeli személyek általi hozzáférését szabályozza a Pp. iratok megtekintésére, másolatok készítésére vonatkozó 119. §-a. A 119. § (1) bekezdése szerint a felek, az ügyész és a perben részt vevő egyéb személyek, valamint azok képviselői a per iratait – a határozatok tervezeteinek és az esetleges különvéleménynek kivételével – a per bármely szakaszában külön engedély nélkül megtekinthetik és azokról maguknak másolatokat (kivonatokat) készíthetnek. Olyan tárgyalásról készült jegyzőkönyvet azonban, amelyről a nyilvánosságot minősített adat megőrzése végett zárták ki, illetve a minősített adatot tartalmazó egyéb okiratot lemásolni vagy arról kivonatot készíteni nem szabad. Ilyen ügyben az iratok megtekintésének is csak a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott engedély, valamint az abban meghatározott szabályok alapján a bíróság elnöke által megállapított feltételek mellett van helye.

A 119. § (2) bekezdése alapján a felek, az ügyész és a perben részt vevő egyéb személyek, valamint azok képviselői az eljárás során az üzleti titkot, hivatásbeli titkot vagy a külön törvényben meghatározott, az (1) bekezdésben nem említett más titkot tartalmazó iratok esetében – a titok megtartásának kötelezettségét tartalmazó, írásba foglalt

nyilatkozat megtétele mellett –, az eljáró bíró által megállapított rendben és szabályok szerint gyakorolhatják az iratbetekintési- és másolatkészítési jogot.

A Pp. 324. § (1) bekezdése folytán a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata során is irányadó Pp. 119. § (1) bekezdésébe tartozó, a minősített adat védelméről szóló törvényben – a hatályos szabályozás szerint a 2009. évi CLV. törvény – érintett adat meglétét a bíróság hivatalból észleli. A Pp. 119. § (2) bekezdésének hatálya alá tartozó külön törvényben meghatározott titkot tartalmazó iratok esetében a bíróság a peres eljárás titokvédelmi szabályainak alkalmazásáról a fél egyoldalú kérelme alapján, a Pp. ilyen kérelmekre irányadó szabályai szerint dönt. Az ágazati, önálló törvényben szabályozott adótitok a Pp. 119. § (2) bekezdése szerinti külön törvényben meghatározott titok.

A Pp. okirati bizonyítékokra vonatkozó 192. § (3) bekezdése csak az üzleti titok vagy hivatásbeli titok kapcsán támaszt a perbírósággal szemben intézkedési kötelezettséget. A Pp. 119. § (2) bekezdésének hatálya alá tartozó külön törvény szerint adótitoknak minősülő irat kezelése és értékelése a Pp. egyéb bizonyítási szabályai szerint, az ágazati törvényvel összhangban történhet.

V. Az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdése az alapjogok körében mondja ki, hogy mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez. A VI. cikk (3) bekezdésével összefüggésben, a személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jogérvényesülésnek és a hatósági ellenőrzésnek az érdekében keletkezett az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Info.tv.). Az adatkezelés elveit az Info.tv. 4. §-a tartalmazza, közöttük első helyen a célhoz kötöttség elvét: személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető, az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie az adatkezelés céljának, az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie. Ennek alapján személyes adatot kezelni – és az Info.tv. 3. § (1) bekezdés 10. pontja szerinti értelmező rendelkezés alapján felhasználni – csak pontosan meghatározott és jogszerű célra lehet, és a kezelés/felhasználás minden szakaszában meg kell felelni ennek a célnak.

A személyes adatok kezelésének jogalapját – a különleges adatokra vonatkozó speciális normák alkalmazásával – az Infotv. 5–6. §-ai határozzák meg. Ez vagy az érintett hozzájárulása, vagy törvényben (helyi önkormányzati rendeletben) elrendelt adatkezelés lehet. A 6. § ezt a két jogalapot egészíti ki azzal, amikor bizonyos esetekben, speciális érdekekből az érintett hozzájárulása hiányában, és a jogalkotó közhatalmi aktusa nélkül is lehetőséget biztosít az adatkezelésre. Kötelező adatkezelés valósul meg az Art. 52. § (1) bekezdés alapján, amikor az adóhatóság a tudomására jutott adatokat nyilvántartja és megőrzi, továbbá a magánszemély adózó azonosításával, adókötelezettségének keletkezésével és teljesítésének ellenőrzésével összefüggésben személyes adatokat nyilvántart és ellenőriz.

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés második mondata folytán az alapvető jog, más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Az Európai Parlament és a Tanács 1995. október 24-i, a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK irányelvnek (Irányelv) 13. cikk (1) bekezdés e) pontja szerint a tagállamok jogszabályokat fogadhatnak el a 6. cikk (1) bekezdésében, a 10. cikkben, a 11. cikk (1) bekezdésében, valamint a 12. és a 21. cikkben foglalt jogok és kötelezettségek (adatok minőségére vonatkozó elvek, az érintett tájékoztatása és hozzáférése, adatfeldolgozás) körének korlátozására, amennyiben a korlátozás valamely tagállam vagy az Európai Unió fontos gazdasági vagy pénzügyi érdeke, beleértve a monetáris, a költségvetési és az adózási kérdéseket.

Az adótitkot az Art. 54. § (1) bekezdésében meghatározottak szerinti alapos okból történő felhasználás korlátozhatja. Ilyen korlátozás különösen, ha a) az adótitok felhasználása adó vagy költségvetési támogatás ellenőrzését, az adóigazgatási eljárás, a vámhatóság hatáskörébe tartozó eljárás megindítását, lefolytatását vagy a (2) és (3) bekezdésben megjelölt szervek tájékoztatását szolgálja; b) törvény előírja vagy megengedi; c) az érintett hozzájárul.

A célhoz kötöttség elve az adótitok felhasználására is vonatkozik. Ezen elvből következik, hogy a felhasználás valamennyi szakaszában, így az adótitkot tartalmazó határozat bírósági felülvizsgálata során is, meg kell őriznie a felhasználás célját, azt, hogy arra a törvény szerinti fontos okból, vagy egyéb korlátozó rendelkezés alapján került sor. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése következtében mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti. Az adóhatósági határozat bírósági felülvizsgálatára a titok-felhasználás folyamatában kerül sor, így az adóhatósági

eljárásban alapos okból felhasznált adótitok a peres eljárásban a bíróság újabb intézkedése nélkül használható fel. Ezzel áll összhangban az adóhatóságot a Pp. 330. § (2) bekezdése alapján terhelő iratcsatolási kötelezettség, amikor is az adótitok az Art. 54. § (1) bekezdés b) pontjának megfelelően, törvényi előírás alapuló alapos okkal kerül felhasználásra.

Abban az esetben, ha valamely adótitok célhoz kötött felhasználására először a perbíróság előtt kerül sor, a bizonyítékok körében csak itt hivatkoznak rá a felek, a bíróságnak a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatának speciális bizonyítási szabályait is szem előtt tartva, a Pp. 119. § (2) bekezdés keretei között, egyúttal figyelemmel az Art. 54. § (1) bekezdésére, kell eljárnia.

Az adóhatósági határozat bírósági felülvizsgálata során is érvényesülnie kell az egyes emberi jogi egyezményekben, így különösen az 1976. évi 8. tvr.-el kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikk 1) pontjában, és az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkében megfogalmazott tisztességes tárgyaláshoz való jognak. Ezt az elvet az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése a következők szerint határozza meg: mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. Az adótitkot tartalmazó közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata során is teret kell kapniuk mind az igazságszolgáltatás általános-, mind a polgári eljárás sajátos alapelveinek. A Pp. 324. § (1) bekezdéséből következően a közigazgatási peres eljárásokban is irányadó a Pp. 2. § (1) bekezdése. Az itt megfogalmazott tisztességes eljáráshoz való jog több tényezőt is magában foglal, ezek egyike a felek részére biztosítandó esélyegyenlőség. A felek azonos jogai és kötelezettségei kiterjednek iratok megismerhetőségére is, amely csak a magánérdek védelmére vonatkozó szabályok arányos alkalmazásával korlátozható. Az adótitok esetében az iratok megtekintésére, másolatok készítésére vonatkozó Pp. 119. § (2) bekezdésében foglaltak egyben garanciát is jelentenek az adótitok védelmére.

Az Art. 53. § (1) bekezdés szerinti adótitok egyaránt lehet az adózást érintő bizonyíték (tény, adat, körülmény) és a bizonyítékokat hordozó bizonyítási eszköz (határozat, végzés, igazolás vagy más irat). Az adóhatósági határozat jogszerűségét a bíróság, a kereseti kérelemmel összhangban, az adóigazgatási és a peres eljárásban keletkezett bizonyítási eszközökkel összevetve vizsgálhatja. A bíróságnak a Pp. 221. § (1) bekezdésére tekintettel az ítélet indokolásában röviden elő kell adni az általa megállapított tényállást az arra vonatkozó bizonyítékok megjelölésével, röviden említeni azokat a körülményeket, amelyeket a bíróság a bizonyítékok mérlegelésénél irányadónak tekintett, végül utalni kell azokra az okokra, amelyek miatt a bíróság valamely tény nem talált bizonyítottnak, vagy amelyek miatt a felajánlott bizonyítást mellőzte. A bíróságnak tehát indokolási kötelezettsége következtében ítéletében számot kell adnia a bizonyítási eljárás eredményéről, ezen belül az értékelésből kizárt bizonyítékokról, és azoknak a Pp. 164. § (1) bekezdés szerinti bizonyítási teherrel való kapcsolatáról. A közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatára irányuló per nem dönthető el érdemben olyan bizonyítékok alapján, amelyekről a bíróság nem tud számot adni, melyeket a peres eljárás során a felek valamelyike, vagy akár egyike sem tekinthetett, vagy tekinthetett volna meg.

VI. Az adóhatósági határozatok bírósági felülvizsgálatának keretei között is sor kerülhet a Pp. általános szabályai szerinti szakértői bizonyítás lefolytatására. A szakértővel a Pp. 181. § (1) bekezdésének megfelelően, mindazokat az adatokat közölni kell, amelyekre feladatának teljesítése végett szüksége van. Evégből a szakértő a per iratait megtekintheti, a tárgyaláson, ideértve a bizonyítási eljárást is, jelen lehet, a felekhez, a tanúkhöz és a többi szakértőhöz közvetlenül kérdéseket intézhet, végül egyéb bizonyítást is indítványozhat, amennyiben ez feladatának teljesítéséhez szükséges. A feleknek a tisztességes eljáráshoz való jogából és a bíróság indokolási kötelezettségéből következően a szakértővel közlendő adótitoknak minősülő adatok esetében sem hozható ítélet olyan bizonyítékok alapján, amelyeket a peres eljárás során a felek valamelyike, vagy akár egyike sem ismerhetett meg.

Az igazságügyi szakértői bizonyítás speciális, nem csak az adóhatósági határozatok bírósági felülvizsgálata során alkalmazandó esete az ingatlanok forgalmi értékének meghatározása. Az összehasonlító adatok nyilvántartását az állami adóhatóság vezeti a 40/2006. (XII. 25.) PM számú rendelet 3. §-a szerint, abból az Art. 54/A. § alapján, igazgatási szolgáltatási díj ellenében, az ingatlan tulajdonos személyazonosságának megállapítására alkalmatlan módon, kérelemre, az ingatlanok forgalmi értékadatainak szolgáltatási rendjéről és az adatszolgáltatás igazgatási szolgáltatási díjáról szóló 33/2007. (XII. 23.) PM rendelet 2. § szerinti jellegű adatszolgáltatásokat teljesít.

A Szak. tv. 12. § (4) bekezdése alapján azonban a szakértői adatszolgáltatás keretében az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló törvény szerinti szakértő – feladatának teljesítése érdekében – az ingatlanok helyrajzi számát is jogosult megismerni. Ugyanezt a jogosultságot tartalmazza a 33/2007. (XII. 23.) PM rendelet 10. § (3) bekezdése. Az adótitoknak minősülő helyrajzi szám megismerésére a bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő feladatának

teljesítése érdekében, a törvény megengedő rendelkezése folytán jogosult. A forgalmi érték meghatározására irányuló igazságügyi szakértői bizonyítást követően sem hozható tehát ítélet olyan bizonyítékok alapján, amelyeket a peres eljárás során a felek valamelyike, vagy akár egyike sem ismerhetett meg.

Mindezek folytán a jogegységi tanács a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében [Bsz. 32. § (1) bekezdés a) pont] a rendelkező részben foglaltak szerint határozott, és határozatát a Bsz. 42. § (1) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzé teszi.

Budapest, 2013. június 26.

Dr. Kalas Tibor s. k.,
a jogegységi tanács elnöke

Huszárné dr. Oláh Éva s. k.,
előadó bíró

Dr. Heinemann Csilla s. k.,
bíró

Dr. Kárpáti Magdolna s. k.,
bíró

Dr. Balogh Zsolt s. k.,
bíró

A Magyar Közlönyt a Szerkesztőbizottság közreműködésével a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium szerkeszti.

A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Biró Marcell,

a szerkesztésért felelős: dr. Borókainé dr. Vajdovits Éva.

A szerkesztőség címe: Budapest V., Kossuth tér 2–4.

A Határozatok Tára hivatalos lap tartalma a Magyar Közlöny IX. részében jelenik meg.

A Magyar Közlöny hiteles tartalma elektronikus dokumentumként a <http://www.magyarokozlony.hu> honlapon érhető el.

A Magyar Közlöny oldalhű másolatát papíron kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.

Felelős kiadó: Majláth Zsolt László ügyvezető.